Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вӀашагӀкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГӀАЛГӀАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕН МИНИСТРИЙ СОВЕТЕН ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера дендз ◆ ЕРА, 24 МАРТ, 1983 ШУ. ◆ № 36 (6758). ◆ Мах 3 кап.

ДАИМ А ДИЙНА ХЬЕХАМ

Керла общество кхьхолла-ча миллионаш болча къахье-гамхой практикехь дӀахийт-тай Маркса хьехнелла Ӏилмни коммунизм. Советски комму-нисташ докхаал деш ба дерри-чача дуьнен цивилизаце эгара-[illegible]

Иза белгалдир 22 марта Москав хьайийллача «Марк-са гӀуланх дашаш а«котлув-лаш а да» ахача дуьне арга-доахача революционни тео-рена лард еллар ваь 165 шуи кхелха 100 шуи дизара хета-ьнчна Ерриггсоюзни Ӏилма кон-ференце. Иза чакхйоакх КПСС ЦК-ча марксизма - ленинизма Института, КПСС ЦК-ча общественни Ӏилмай Академе КПСС ЦК-ча общественни Ӏилмай Институте, СССР Ӏилмай Академе.

Марксен Энгельсен, белгал-дора конференце, Ӏилман лар-да тӀа бакъдир эзараш ше-рашка хьахнина а шоай гӀу-ланх дагь яьнна а цивилиза-ции дерригга общественни ва-хари - дегӀадара социальни хьалаш овлангара хувца де-заш хилар, бокъонца адам-лен, коммунистически хьисе-пе эргадаьха хувца йиш йо-лаш уж долга. Алхха Маркса кӀоаргача хьаьнъало жоп де-лар, В. И. Ленина дешаша-дьлча «Адамлен хьалха лат-тача уйлано оттадаь даьйна-ча» общество дегӀаяра кхача хаттарашта. Массе а тайпар-ча оппортунисташта духьала къовсам лоаттабеш Ленина марксизм дӀахо дегӀайоала-йир революционни парте Ӏил-ман лард йола идеологии по-литикен из хиларга хьежжа.

Пролетарски парте кулгал а деш хиннача Сийлахь-йок-кхача Октябрьски социали-стически революцех хилар марксизма - ленинизма бо-къойца йола котало. Советски общество дегӀаяра историче-ски наьънаш доахкаш «Ком-[illegible] Ю. В. Андропова белгалде-йи моахи из вӀаьха историче-ски хан-юкъ дӀайолалуча латт ьнна. Дуьнен социализмо де-гӀаухаш а эргайоалаш тоа-душ а, адамле дегӀаяра ду-нен - исторически прогресса юкъе кхихьа а, кхикьад хӀана юкъе а яхуш» мах баь ларг-воаца дакъа, марксизма - ле-нинизма вахарера ниц дӀа а хьонхиш. Маркса цӀи дерри-гача дуьнен тӀарча къахьега-ча наха чӀоагӀа сий деш я. цул хьехамо. цул гӀуланх дахаш а общественни уйла дегӀаяхара, общественни ва-хар лелара дӀахо а чӀоагӀа влияни еш а да. Маркса — Энгельса — Ленина хьехам — дуьнен тӀарча болхлой клас-са, социализмагахьа мел ба-рий юкъара, интернациональ-ни гӀуланх да.

Советски Союза Коммуни-стически парте ерригача марксистско - ленински пар-тешта цхьана тӀера ца йоалаш хьалдувц коммунизма сий-лахь-йокиха иделш котъярг-хилара тешам болча проле-тарски интернационализма принципий ларда тӀара дуьнен талкъашта юкъерча револю-ционни болама цхьоагӀон кхо-табалари, яхаш белгалдир до-кладаш еш.

Конференци дӀахо бола беш я.

(ТАСС).

16 АПРЕЛЕ — КОММУНИСТИЧЕСКИ СУББОТНИК

РЕМОНТНИКИЙ ДОШ

«Грознефтехимремстрой» треста чуйоагӀа номер 5 йола специали-зированни ремонтно-гӀишлошъяра управле-ни вӀашагӀъелла дига шу мара дац. Бакъда, цу лоацача юкъа бел-ха тӀа дика толамаш доахаш хиларца бел-гальнний барт бола коллектив.

Укхаза къахьегаш ба гӀишлошъераш монтаж-никаш. «Грознефтеорг-синтез» объединенена чуйоагӀача заводашта капитальни ремонт ю цар.

Укх шера Н. Анаси-мова цӀерагӀча мехк-даьтта чакхдоахача за-воде центральни газо-фракционирующи ус-тановкашта капитальни ремонт е йоаенний уп-равлене коллектив. Цига белгальнина дика болх беш я Бардинов Евгений Васильевич керте латта слесарий-монтажникий бригада.

«Улув цхьенкха тӀе-хьавусар воацаш ба болх» яхача дешнах къахьег «Коммунисти-чески къахьегама бри-гада» яха сийлен цӀи лелаеча цу коллектив. Дика болх бу элект-росварщика Осадчий Юре, слесара Кольбер-дин Николай, кхычар.

«Къахьегарга хьеж-на сий а хоастам а» яха г. Москарча хьалх-ле лелаеча предприятей болам шерра хьалла-цаб укхаза. Балха тӀе-хьабусаршна, корта бо-хабу маларш меларашц-на хадданза къовсам лоаттабу.

Пятилетка кхоалагӀ-ча шера хьалхарча шии бетта заданех массехк ди хьалха лоарӀабаьб уж. Мехкдаьтта чакх-доахача заводашта ре-монт арал совгӀа СРСУ болхлой къахьегаш ба нхыйола объекташ хьалъеча, къайначарца ремонт еча. Царех да Сержень - Юрие хьал-даь мехкдаьттахоша са-лоӀа цӀа. Черноречье эксплуатаце дӀадала кийчдаь наха чубаха цӀи. «Нефтехимик» яха-ча совхозе 350 хьакха кхыбара лаьрхӀа йола ферма комплекс хьаль-ябь йоалаш латт. Шоаш-кара кхычарна хьокхаа телаш къахьегаш ба плотникаш Яхьяев Ланча, Загорулько Иван, Эльмурзаев Ӏайн-ди, кхыбараш.

16 апреле хургдолча Ерригсоюзни коммуни-стически субботнике 200 совгӀа сахь хургва шоай массаварча бал-ха моттигашка къахье-гаш. ВоркӀ эзар сома мехка балхаш дергаш цар. Субботнике даькк-ха ахча цхьайттала гӀ-ча пятилетка фонде дӀа-чудала лерхӀаш ба уж.

ХӀ. ТАРАМОВ.

ХЬИНАР АЙДАЬ КЪАХЬЕГАРГДА

Назрановски мельза-воде къахьегама цӀей долча дийнахьа балха араваргва 210 совгӀа сахь. Царех 140 болхло массаварча шоай балха моттигашка къахьегаш хургва, вожаш пред-приятé ков, гонахьерча моттигашка лостам беш, ремонтни балхаш деш, гаьнаш дӀайогӀаш хургба.

«Цӏеча шоатта дий-нахьа» къахьегама вахь-те латтартболча болх-лоше дош деннад 195 тонн сортовой хьоар арахеца. Из хул дала-нел цхьийтта тонн ду-кхагӀа. Цу цхьан дийна-хьа арахецаргья 35 эзар сома мехка бало-ва продукци, цу даькъе планал совгӀа йоаа-кхаргья 30 тонн хьаж-кӀий ийша, 14 тонн журр.

Субботник долча дий-нахьа шоаш даькка 1500 сом алапи цхьайт-талагӀча пятилетка фон-да юкъеднахьа лерхӀ ва-вода болхлоша.

180—200 килограмм ху-лаш дола катий бежанаш дӀа-тел Надтеречни. Малгобек-ски, Наурски, районашнарча боахамаша Надтеречни райо-не «Гвардейский» совхоза комплексе дӀахо дорстадира. Цига перех хӀаране долаш дӀа-кхоачаду 400—420 килограм-мага. ТӀехха дузданойна, те дӀачулу уж.

ХӀанз дизь эзар бежан да цига дорстадеш. Кхоачам хиллал хьаьнен гӀоянен доа-къар кийчдаь хиларах хьай-баш толаме Ӏатгара доах. Ерригa совхоз хьайийцача дий-нахьен буси хӀара бежана дӀа-нагӀа 480 грамм долаш 590 грамм дулх Ӏотӏадеттадо-лийт.

ХӀаьта къаьстта бокха то-лам баькхаб 391 бежан кхоа-баш йолча Несуханов Хизара кулгалдеш йолча бригадо ХӀара дийнахьа 700—740 грамм дозал Ӏотӏадеттадо-лийт шоаш кхоабеча хьай-башта цу бригада болхлоша Абаев Шамса, Таймысха-нов Мохьмада, Насуханов Ха-важа.

Социалистически яхье хьалхе йоалаш хьайоагӀача бригада болхлоша дош дел-над ханал дикка хьалха шоай Ӏулашкара хьайбаш дорста а даь дулха дӀачудала.

СУРТА ТӀА: совхоза да-кагӀйола болхлой (аьрдехьа-ра аьттехьа) Абаев Шамса, Таймысханов Мохьмад, На-суханов Хаваж.

З. БАТЧАЕВА сурт.

ХӀара балха дийнахьа дисциплина тӀехдикен хьадер дукхагӀен хилийта!

СИХЕН ДИКЕН

Сихен дикен бӀаьстан нхашнара балхаш чакхдаха лерхӀаш ба Грозненски рай-она «Горячеисточненский» совхоза механизатораш.

Лоацача юкъа 3300 гек-тар доакъарах 600 гектар ялатан лаьрхӀа йола культу-раш дӀаь еаш ба уж. 22 марта хьатӀаотташ 405 гекта-ра тӀа дӀабийяаб вӀашагӀъ-эбаь кенн горохи. ТӀоадал Ӏоаеш 3000 гектар эиба ма-кхаш даьхад. Лаьтта кийч-деш 980 гектара тӀа культи-вацн а льххай.

Укх дешшка къаьстта дӀи-ка къахьег механизаторашта Дадаев ХӀарона, Муталипов Усата, Джамалдаев Альбер-та, Алхаев Зайнде, кхыбара-ша.

ПЛАНАЛ СОВГӀА

«Старогрознефть» НГДУ мехкдаьттахоша ер шу дола-делча денз ткъоалагӀча мар-тага кхачалехьа планагӀа лаьрхӀачул совгӀа даьккхад 7800 тонн «Ӏаьржа дошув». Иа хул тӀанйцача социали-стически декхарел дуккха а дукхагӀа. Къахьегама оасар-де лакхъяра задани а тӀех-кхоачашъяьй. Планал совгӀа даьккхача мехкдаьтах дер-рига хӀана даш аьнна цуй чо-тагӀа даькха да. ХӀанзлехье планал совгӀа мехкдаьттахо-ша маьхала льккхай кхо бӀаь эзар гарга сом мах бола товарни продукци.

Мехкдаьттен гази йоакхача управлене промыслашта юкъе аьрнача ихье хьалха латташ хьайоагӀа Кузьмич Анатолий Владимировича кулгалдеча йигьлагӀча цеха коллектив. Духьал цо ше ер шу доладелча денз планал совгӀа даьккхад 6200 тонн мехкдаьтта.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Районаш	1983 шера	1982 шера
Наурски	6.8	6.0
Шелковской	6.1	6.9
Грозненски	5.9	4.8
Надтеречни	5.8	4.4
Гудермесски	5.5	4.5
Шалински	5.4	5.1
Ачхой-Мартановски	5.0	2.5
Малгобекски	5.0	3.8
Сунженски	4.9	4.4
Назрановски	4.7	5.3
Урус-Мартановски	4.4	3.8
Республике гӀоала	5.5	4.8

Таблица 1983 ШЕРА 23 МАРТ ХЬАТӀАОТТАШ ХӀАРА КХОАЬАЧА ӀАТТАГАРА ШУРА ЯККХАРАХ ЙОЛА СВОДКА (кг.)

КЪАХЬЕГАРГА ХЬЕЖЖА ДА ТОЛАМАШ А

ЦхьайттлагӀча пятилетка кхоалагӀча шера чудоелаш тха завода коллектив кхета-деш яр из шу бӀарча пятилет-ка толаме кхоачашъяра бок-кхала лоархӀаме долга.

Цудухьа 1982 шера хинна кхоачамбоацараш укх шера ца найсдалийтара тӀаберза-бир оаха берригa теркам. Пачхахьалкхен план кхоа-чашъяра новкъарле мел еш йола моттигаш белгал а яьха, нерда шу дӀадолалушше а завода юкъарча собране болхлошца цхьане дийшар укх дешаш. Дийшар дар къахье-гамен производственни дис-циплина тахха хиларга хьеж-на, хӀара болхлочо шийна хьалхашке латта декхар диз-за кхетадеш хиларга хьежжа мара толам барг ца хилар.

Сенна лечкъадерга из тха заводе нийслора балхара ханал хьалха чуухараш, кор-та бохабу маларш меларш. Шоай болх тесса лелабеш бо-ла нах. Цудухьа лоха дар производственни хьокхамаш. Уж тайпа хӀамаш кхы дӀахо да мегар доашаш дар.

Къахьегамен производст-венни дисциплина телха-счаргара собране къамаьлаш даьчар шоаш а шоай новкъо-стий цӀерагӀа а хьадийхар цар лерттӀа болх белга. На-гахьа из ишта цар вӀаштӀехьа ца доаккхе, царех завода кол-лектив къастаргйолта дӀа а хайтар. Сона лац талак цар цӀераш яха, хӀана аьлча шоай гӀалатех цхьйта а кхайтта хьоьнала къахьегаш боакха нах ба уж хӀанз.

Къахьегамен производст-венни дисциплинацара гӀу-лакхаш тха дикагӀча оагӀо-рахьа тоаденниlга ховргда укх масалах а. Укх шера хьалхарча шин бетта план за-водо 100,3 процент кхоа-чашъяьй. Оаха лаьрхӀад хьалхарча квартала план 28 марта кхоачашъе. Из кхоа-чашъяра дерригa хьалаш тха долаш а да.

Са белгалбаха безам бар шоай хьаьналча къахьегамца новкъостий хьинар айдеш, шоашкара кхычарна хьокхам телаш бола, производстве хьалха латта нах. Уж ба на-сосни установка машинист Ванин Михаил, болхло Кузь-минова Мария, сварщик Ев-лоев Къамбулат, слесариш Кодзоев Заудин, Часыгов Да-уд, водитель Оздоев Бахьау-дин, ишта кхыбараш.

В. НАЛЬГИЕВ,
Карабулакски рудай йола-нача гӀишлой - материа-лий завода керттера ин-женер.

СОВЕТИЙ МЕХКА ГӀОЛЛА

БАЬЦАДААРИЙ КОНВЕЙЕР

ЛЕНКОРАН. (Азербай-джански ССР). (ТАСС корр.). Субтропически республика кхашна баь-цадеераш дӀаде доладаьд. Помидорашен нар-сашен дӀаловцаргда кхо эзар гектарел совгӀа лаьтте. ДукхагӀа дӀадоргӀ азербайджански селек-цех дола къалха хьадои-лан дика хьувкъен сор-таш.

Ахнел совгӀа лаьтта къоастадаьд цӀаш зьа а ялалехьа цигга кхыйола культураш дӀаерa. ХӀанз, гурахьа шӀайийна кабуц кхеча массехк ди мара ца дисача, цунна уллув дӀайорӀ помидораш, нар-саш, баклажанаш, сиба-раш. Цу лаьтташка ши яьувавам бенна лерг!. Июль бетте помидорашн нарсашн чуйцачул тӀе-хьагӀа кхаш ьза а ька, удобренеш а тайса дӀа-юргье укроп, шпинат, салат. Уж чуйцача дӀа-йорӀ кабуц. Юха а дӀайо-лалу конвейер!

Специализированни боахамашта цу гӀуллакха къоастаьй кхь тӀа а тех-ника, минеральни удоб-ренеш. Баьцадаараш ле-ладорий йоанза группе Ӏомалуш зинний къахье-гама дикагӀча методий школашка.

ХӀанз хьалха хьадолла-ча баьцадаарашта тӀера кийчъеш, уж тӀадотта майдаш шеръеш, транс-порт тоеш латт. Укх шера баьцадаараш иза-деча республика керт-тарча моттига 400 эзар гарга — соавнарчул 90 эзар тонн дукхагӀа ога-родашнара продукци кхе-ха лаьрхӀад.

ГОРОД ЛОАМ ТӀА КХОАЧАШ Я

ТБИЛИСИ. (ТАСС корр.). Грузе столица кердача моттиге лоами форди вӀашагӀкхийттача Мухиана тьаплара нах ба-ха хейшаб. Шоаэткъе итт саг вахаргйола из Тбилис-ски форде бердех дӀа-кхетача лоам улл.

ЦӀенош хьаде моттиг, городской Совета депу-таташта наказ деннача, тбилисцаша шоаш зер-жей. ХӀаьта республика Госстроягара «бокъо» а ьнина дӀадоладаьд из гӀуланз. Халкъо хармо-раш оарцагӀ а бьнна сис-ха хьалдеш да цига цӀе-нош. Укхаза вӀашагӀъек-кача депутатий посташ ерригача объекташка тӀе-хьожам лоаттабу. Цар дӀа а доладаь юкъеньош де керда массиа транс-портаца дикагӀа Ӏалешъ-яра гӀуланх а.

— Лоамашта юкъе уллача Тбилисона тоьаш цӀенош де шаьра мотти-гаш, — йоах горисполко-ма председатела Б. Са-ралидзе. — Цудухьа лов-мен довкъешка тӀа-тӀа дукхагӀа хьалду цӀенош. Мухиани лоам чу гӀа бьккха нека цӀенош хьалду ялагӀа массиа а.

Хьаша тӀанийцар

Советски Союза Коммуни-стически парте Центральни Комитетои Германе цаӀ йол-ча Социалистически парте Центральни Комитетои вӀаши бувламаш лоаттадара плана вницатагӀа самардийнахьа го-род Грозне вера СЕПГ про-паганда отдела сектора заве-дующи Иоахим Станкалла. Грозненски аэропорте само-лета тӀара Ӏоввесача хьаьша-га жоаршал хатта венавар парте Нохч - ГӀалгӀай обкома секретарь М. О. Бузуртанов, кхыбола бехктонхамс партий-ни болхлой.

Иоахим Станкаллас вайци-га йоакхкхаргъй цхьа кӀира гаргга ха. Цу юкъа из хург-ва областной партийни орга-низаце балха опыт йовзаш город Грознерча а цхьайолча районашкарча а къахьегама коллективашка, боахамаш-ка, дешара заведенешка, хӀаьта ишта ше лекцеш ешаргъя шоай къахьегам-хошта юкъе беча кхетама балха формаех методех лаьца.

Цу дийнахье а республика партийни организаце кулгал-хоша тӀанийцар Иоахим Стан-калла. Парте обкома шол-лагӀча секретара Л. Д. Маго-мадова дийцар республика коммунистий хьалхлеца къа-хьегамхоша КПСС XXVI съезда решенеш кхоачашъ-еча доахача мулех.

* * *

Селхан Л. Н. Толстоя цӀе-рагӀча Нохч - ГӀалгӀай пач-чахьалкхен университете хи-лар Иоахим Станкалла. Цига из тӀанийцар профессорско-преподавательски составои студенташи. Гулбенарашта хьашо шоай парте наха кхе-там луш, буржуазни пропа-ганда тийша болх хьатувчабоа-хаш Ӏоальча балха опытах лаьца шерра дийцар.

ДелкъалтӀехьагӀа Иоахим Станкалла вӀашагӀкхийттар «Промавтоматика» Ӏилма-про-изводственни объединене кол-лективаца.

СУРТА ТӀА: аэропорте хьаша хьаккхьачача хана.

З. БАТЧАЕВА сурт.

БАЛХАШ ЛЕРТТӀА ЧАКХДОАХАРГДА

Къаьстта йоакхо ю оаха укх шера лаьтта хьаьндара. План дикка тӀехкхоачаш а еш, хӀанзале 25 эзар тонн совгӀа кхо дӀалихьад кхашка. Лаьтта хьаьндара республике кхийкадаь хинна месячник чакхдаьнна дикка ха яле а кхо хӀанз а дӀанхухьаш да кхашка. ХӀара дийнахьа из болх беш 8 агрегат я хӀанз (месячник долча хена 12 яр). Уж лелаеча механизатораш-та юкъе хьалха ба Шаткулевич Владимири Женелев Алек-сандри. Сменни норма 180—200 процент кхоачаш ца еш ди дӀадахийтаа царех хӀара-не.

Хургболча хьувкъама лард йоалаш дика пайда ийцар тха кхаш леладераш февраль бетта вӀайха йолаш хиннача деноех а. Масала, цу бетта лаьтта Ӏайна тӀоадал сецаяра 580 гектара тӀа макхаш дах-кар, хӀаьта 700 гектар лаьтта тӀера дӀанийдеш культиваци йир. ВӀаьсти юв культураш дӀае йолае йиш йолаш да хӀанз цу кхашка моллагӀча дийнахьа.

Цул совгӀа, февраль бетта цхьацца культураш а дӀайий-ра оаха. Ишта, 173 гектара тӀа мошача доакъара лаьрхӀа вӀашагӀъэбаь кени горохи 74 гектара тӀа фуна кени дӀабий-наб.

Уж балхаш деш гектара дохкха дакъа лаьцар механи-затораша: Чеботаев Валенти-на, Хольков Владимира, Тур-янев Александра, Масленни-ков Валентина, кхычар. Смен-ни норма 12 гектар йолаш хӀара дийнахьа 25 гектара тӀа юртбоачама культураш дӀаювра царех хӀаране.

Гурахьа дӀадийнача ялата минеральни удобренешца под-кормка еш латт хӀанз. ХӀара гектара тӀа 2,5—3 центнер кхоачийташ нитроамофос, су-перфосфат тох.

Къаьстта дика бу мине-ральни удобренеш тохсара болх къонача коммуниста Го-рохов Петра кулгалдеча бри-гаде. План эзар гектар йо-лаш, хӀанзале 1244 гектара тӀа подкормка яьй цу коллек-тиво.

Колхоза а бригада а кулгал-хой теттара раьза ба механи-затораша: Зубков Виктора, Валченко Александра, Быч-кова Виктора беча балха. Ишт-та хьинаре къахьегаш ва РУМ яхача агрегаташ тӀа ми-неральни удобрени тӀайотташ вола Тимченко Александр а.

Укх шера февраль бетта тӀехкхьарча денойкен март бутт болалуши хиннача шела-ло дӀайогӀа рассада кхеяра новкъарле яь яле а, соахкар-чул дуккха дикагӀа вӀаштӀехь-даьха чакхдоах шоай балхаш баьцадаараш леладераша а.

Дерригa кхаш органически а минеральни а удобренешна хьалла цӀаьнха а ца хиннеча тайпара дика хьаьндаь кхееш я рассада. ХӀаьта эггара ди-кагӀа Балакирев Ивана кул-галдеча бригаде дегӀайоагӀаш я из. Шоашта а района цхьа-долча боахамашка а йохка тоьаргйолаш я из. Цу брига-де дикагӀа лел кхашкара яхы тайпа балхаш а. Масала, 290 гектар лаьтта макхаш дакьа, культиваци ьаь баьцадаараш дӀаде кийча да. Фуна кхеяра 60 гектара тӀа дӀайийна лю-церна а я цу бригаде. Цигара хӀара гектара тӀара юкъера лаьрхӀача 8 центнер фу дак-кха декхар оттадаьд шийна хьалхашка цу бригада кол-лективо.

Кхы цӀаьнка а культиваци йича ялата хьажкӀаш, шекара свеклаш дӀае йолае йиш йо-лаш да уж культураш кхеяра къахкъоастадаь лаьттащ. Ер-ригсоюзни субботник хург-долча дийнахьа, кхашка дерг-долча балхашта оттаьча пла-ната хьежжа, кхашка культи-ваци еш къахьегаргда тха то-ацагӀа болча механизатора-ша, силоса лаьрхӀа хьажкӀаш дӀаювргья. Иа болх бовкхта-ще а хьажкӀаш ялатийна лаьрхӀа дӀае йолаергья цар. Уж индустриальни хьисапе кхеергья. Цу гӀуллакха Ӏа-лашъеь я эша гербицидаш дӀаде фу. «Цӏеча шоатта дий-нахьа» беррига механиза-тораша хӀинцалла кхоь баь-ча доагорца къахьегарга.

Б. БРЦИЕВ,
Сунженски района XIX партсъезда цӀерагӀча кол-хоза керттера агроном.

ДИКА ХОАМАШ

ЦхьайтталагӀча пятилетка кхоалагӀча шера къаьстта дика болх беш я «Котло-очистка» яхача Московски завода Грозненски филиала коллектив. Цун вӀаштӀехь-даьнад дерригача технико-экономически хьокхамий хьаь бетта план 22 марта кхоачашъе. Юхедисача де-нока пачхахьалкхен плана-гӀа лаьрхӀачул совгӀа дергда эзараш сомий мехха балхаш.

Дукха балхаш даьд филиа-ла коллективо «Грозэнерго» районни энергетически управ-лене теплоэлектроцентра-лашка, вежарашка йолча Да-гестански АССР теплоэлект-роцентралашка. Хьинаре къа-хьегаш ба укхаза яьш цӀек-дераш Григорьев Эдуард, Не-дран Анатолий, Лучко Алек-сандр, Ковалев Николай, кхыбараш. Цхьаькха смена дӀалакхийтаи цар шоай нормаш дикка тӀехкхоачаш ца еш.

●

«Грозэнерго» районни энергетически управлене чуйоагӀача ерригача предпри-ятей коллективашца тӀагӀертта къовсам лоаттабу доагора энергетически ресурсаш кхо-яра. Цу даькъе дика ца йоа-лаш къахьег цар укх шера. Технологически режим нийса леладерах, оборудованена [illegible] условни доагор. Из хул пла-нагӀа лаьрхӀачул дуккха ду-кхагӀа.

Х. СУРУДЖАНЦ,
«Грозэнерго» районни энергетически управле-не оператор.

Интернационалисташ, патриоташ хьалкхебу

ИШТТА ЧIОАГIЛУ НОАХАЛИЙ БУВЗАМАШ

Дукха ха яц ВЛКСМ XIX съезд, КПСС ЦК майски, ноябрьски (1982 ш.) Пленумаш хиниа. ХIаьта а хIанзле а дувца йиш я дар белгалдаьха исторически лоархIам бола декхараш кхоачашдеча МагIалбикерча кагирхоша довхачаа къахьегама толамех.

Мехкдаьтта лохаш лаьттача ченаш техкача, совхозий фермашка хьайбаш Iангара доахача, керда гIишлош хьалъеча, кхашкарча бIаьстан балхашта кийчо еча ерфигача участкашка хьинар кхо ца деш къахьегаш ба районера кагирхой.

МоллагIа тIадилла гIуланх тешшаме чакхдоаккхаш, шоай къахьегама а юкъарча балха а декхараш дизза кхоачалдеш, социалистически яхье хьалха латташ массе а хана тонахьарчарна шоашкара дикача гIулакхий хьокхам тойташ болча итташ комсомольций. БIаьш къонача болхлой цIераш яха йиш я.

Дерригача вай толамий ларде латт Сийлахь-боккхача Октябро хьакхелла, социализм хьалъеш, моастагIчох Даймохк лорабеш советски халкъашта юкъе чIоагIденна интернациональни доттагIал, советски наьха дегашка чIоагIбенна патриотически сакхетам.

Цудухьа цахаддаш цIенхаштта йоакхо ешi лелабу партийни организацеша, цар хьалхленца комсомольски организацеша а кхувш йоагIача тIехьенна интернациональни, патриотически кхетам балара, шоай даьй революционни, тIема, къахьегама традицешта тешаме хилара тIаберзабаь болх. Кагирхошта оаха дIадоэлийт социалистически Даьхенна болча пайданна хьинар кхо ца деш хьаьнала къахьегар интернационалист хилара эттара хьалхера белгало йолга, тIахьех уж болхлой мугIарашка дIаотта.

Цох пайда а боал. Алхха укх шера МагIалбикерча болхлой мугIарашка дIаоттаргба комсомольски путевкех профессиональни училищашна деша баха, уж йистехьха шIабоагIа кагирхой. ХIаьта укх пятилетка шерашка болхлой говзалаш караерзаьв вахаре тешшаме шоай моттигаш хьалувцаргья МагIалбикерча кхьа эзар совгIа болча кагийча нахеи мехкарашеи. Вешта аьлча, шоай даьшкарен ноаношкарен къахьегама вахта хьа а ийца дIаоттаргба уж. Иштта чIоагIлу ноахалий бувзам.

Берригача мехка боахамех дIакъаста йиш йоаца, пуица цхьана мара дегIаахь йиш йоаца цул даьгьа а хинна дIаэттаб техан МагIалбика боахам. «Уралмаш» заводера укх укхаза низ бола буруьдетта установкаш, Куйбышевера доагIа бурош, Азербайджанерен Украинерен турбаш, Новороссийскера цемент йоагIа, Запорожьера минеральни удобренеши электродвигателаши ух. иштта Ленинградера, Саранскера, Кировера, Карачаево-Черкесера, дукха кхьча моттигашкера йоагIа боахам лелабара эша тайп-тайпара хIамаш.

Иштта мехкарча дуккхача моттигашка дIаухийт МагIалбикера мехкдаьтта, газ, царех хьайоаха тайп-тайпара хIамаш. Советски Союзи тайп-тайпарча мехкдаьтта районашка меттел, кхьча мехнашка а тIехьа болхаш деш ба МагIалбикере мехкдаьттахой, кхьбола специалисташ. Цу бувзамашца кхы дIахо а чIоагIду халкъашта юкъера доттагIал.

Барт-цхьоагIо йолча бурув деттарий коллективе цхьа дезад хинна болх беш ба ткъо совгIча къамий викалаш, Эрсийн гIалгIайн, нохчийн хIирийн, эрмалойн, гIумкийн гуржийн, дуккхача кхьча къамех бола нах ба.

БархI къамах бола нах чубоагIаш я А. З. Галаев керте вола бурув тоха комсомольско-кагирхой бригада. Цу барт болча интернациональни коллективо бурувдеттарашта юкъе массарел хьалха кхоачашдир соахка бурув тохара декхараш. Мехкдаьтта фонтан а луш бурув теха яьккхар ца Черсий-Балкхаройчен лаьтта 19-гIа скважина. Вежарашха йолча шин республика къахьегамхошта юкъера доттагIал чIоагIдеш чакхъяьлар укхаза мехкдаьтта гучадалара хеталь митинг.

Тайп-тайпарча формаех пайда а эцаш, дуккхача лостамех лелабу комсомольски организацеша, педколлективаша кхувш йоагIача тIехьенна патриотически, интернациональни кхетам балара болх. Цу юкъе доагIа интернациональни коллективашка социалистически яхь йоарэкаелга, цIейц дезделга, сайренаш чакхйоахилга, интернациональни доттагIала фестивалаш елга, торжественно кагирхой болхлой мугIарашка дIаэцилга, эснаре накъабоахилга, спорта яхьаш елга, дукха кхьдараш.

МагIалбикерча кагирхой вахара закон а хинна дIаэттад мехкдаьттахой город фашистех мукъаьккхача дийнахьа а ветеранашца вIашагIкхетараш делга. ТIема халонех чакхбаьннача, кIоаргга вахар дайзача даьшаноаноша уж ханаш йиц ца ялийтара. Даймехка кортамукъале бахьан вахар дIаденнараш цIаккха биц ца луш дагалоатабара, фе хилара къонабараш тIахьехаш. цар патриотически сакхетам чIоагIбеш, шоай даьйи ноанойи сийлахьча гIуланхашта тешаме хила кагийча наьха дегаш ураоттадеш чакхъювл ветеранашца вIашагIкхетара хетаяь сайренаш.

БоккхагIбарий васкет кхоачашдеш тIемаш хинна моттигаш тохкаш, МагIалбик лораеш лаьттараш лохаш, вежарашха долча кашаманка дIабехкарий цIераш къоастаеш, цар новкъостий, таргара нах лохаш дукха болх бу районерча бIаьш болча пионераша, комсомольцаша, кагирхоша. «Хьанад ца ховш каш на хилийта, малав ца ховш турпал ца хилийта» яхача девизагIа лелабу пионерски а комсомольски а организацеша из болх. МагIалбик лораеш тIом баьрех цхьа эзар совгIа саг лехив районерча кагирхоша. Из болх дIахоьош ба.

ЦIаккха дицлургдац районерча кагирхошта соахка Коталон цIей дездар. Бус бе лоталь факелаш а йолаш шин эзар совгIа саг вахар городерча парке Даймохк лорабеш майра латаш шоай дегIамаш Iодехкача бIухошта оттадаь памятник долча. Царна юкъе бар МагIалбикерен дуккхача кхьча моттигашкара баьхкан мехкдаьттахой, город лораеш хинна тIема ветеранаш, районера комсомольцаш, пионераш, къахьегамхой коллективай, общественни организацей викалаш. Лоаца аьлча, кхаь-дийн новхалах нах бар укхаза митинге вIашагIкхийтта нах. Цар кулгаш яздир «Чакхдоалийтаргдац вай дуйе экккхийта гIертилга» яхача кхайкарала кIал. Цу тайпара безаме чакхдаьккхар МагIалбикерча кагирхоша укх шера январе город фашистех мукъаьккха 40 шу дизара цIей деззелга а. Цига вIашагIкхийтта тайп-тайпарча ноахалий викалаша дунен халкъашта юкъера машар хилийтара тIехьа къовсам лоаттабе шоаш кийча болга, ноахалашта юкъера бувзам чIоагIбе лоаш болга хьагойтар.

Патриотически гIулакх да Октябра Даьхе лораергйола денала бIухой хьалкхебелга а. Советски Эскара тIехника вай Даймохк лорабеш вахта дIахьош ба бIаьш МагIалбикера кагирхой. Шоай патриотически а интернациональни а декхараш дика кхоачашдарах вай Даьхен орденаши медалаши еннараш а ба царна юкъе. Царех ба Эльдиев Ваха, Льянов Муса, Саутиев Муоад, Плешаков Геннадий, Мержоев Муса, кхьбараш.

Доккхийча а эIамигача а къаманта юкъера доттагIал довзийтара, из дIахо чIоагIдара дукха лоархIаме болх чакхбоаккх школашка болх беш йолча интернациональни доттагIала клубаша. Кердача Редантерча бархI шерарча школерча завуча Цечоев Мусас кулгалдеча КИД-о чакхдаьхад – КIулбаседа-ХIирий, Черсий-Балкхарой республикашкарча дешархоша вIашагIкхетараш. Цу шин республикера найсархой а болаш доттагIала фестиваль хилар укхаза. Иштта къона болча хана чIоагIденна доттагIал бокхий хилча кхы а чIоагIагIа леладергда тахана рча кагийча нахь.

Интернациональни доттагIал чIоагIдара дукха дика гIулакхаш чакхдоак СоагIапчарча, Вознесенскерча, городерча школашкарча КИД-аша. ВIашя наьхаташ язделга, хьоашалгIа хьехилга, спорта, художественни говзала яхьаш чакхйоахилга — дукха я цу лоархIамеча балха формаш. МагIалбикерча дешархоша доттагIала бувзамаш леладу вай мехкарча республикашкарча, областашкарча дешархоца меттел, социалистически мехкашкарча шоай найсархоца а.

Иштта кагирхой интернациональни а патриотически а сакхетам лакхбара вовкъоэал деш чакхъяьлар Ленински комсомола 64 шу дизара сийна МагIалбикера дIайоласина автомотопробег а.

Цун доакъашхой хилар вай республике, иштта КъулбаседаХIирий, Черсий-Балкхарой республикашка тIемаш лаьттача моттигашка. Кагирхой тIема ветеранашца вIашагIкхеташ митингаш хилар городашка Терекен Моздокен.

Нийса хургдацар къоначa тIехьенна интернациональни кхетам балара балха дерригa шаьра, хеттача тайпара дика дIадода, аьлча. Цу балха цIенхаштта кхачамбоацараш а долаш да тха балха тIа. Районе йолаш я кагирхошца бу кхетама болх формалла, ледара беш йола комсомольски организацеш, цар де мел эшар даьдац хIара комсомолец балха тIа, дешача шийгара дика хьокхам гойташ хилийтара.

ХIана а вIаштIехьдаьннадац тха Советски Эскаре вода хIара эIамига саг комсомолец а спортсмен-разрядник а хилийта.

Дукха ба районе «дIаьхача сомашта» тIехьабаьнна лелараш а. Районерча предприятешка, совхозашка болхлой эшшмехьа цига болх а ца беш, дуккхагIа ахча доагIаргдола моттигаш лехаш таьнна дIаух шоай даьшца цхьабола кагирхой. Царна юкъе нийсалу комсомольски билеташ кийса доахкараш а.

ХIанз а дукха кхоачамбоацараш да атеистически кхетам балара. Нерда советски обрядаш, оамалаш вахара юкъейоалара, дIачIоагIъяра балха тIа а.

Уж дешаш оаха дийцаз ВЛКСМ горкома бюро заседанешка, комсомольций собранешка. Кхоачамбоацареш дIадахен кагирхошта коммунистически кхетам балара беррига болх тахана рча декхараша дIадехкача тайпара тоабеи лаьрхIа ба районера комсомольцаш.

ГI. БОКОВ,
ВЛКСМ МагIалбике горкома хьалхара секретарь.

ДОТТАГIАЛО БУЛЛ НИКЪ

Ерригача союзни республикашта бахкийтараш ба Байкало - Амурски магистраль буллараш. Ерригсоюзни ударни комсомольски гIишло говзала, дешала, къо[...] кхетам безара, вIаши гIо дара школа хинна дIаэттай. Трасса Читински участке болх беш я «КазахБАМстрой», «ГрузБАМстрой» специализированни гIишлон - монтажни поездий коллективаш. Ния яха станци хьалъеча хана Iоаьча гуржий гIишлонхой йоккхача опыто новкъостал дир царна болх шерра дIаболабе Икабья яхача поселке а. Казахстана бахкийтарашo, шоай гуржий доттагIаша даьча хьехарах, практике пайда а эцаш Чара яха станци кургйолча хана йола поселок сихха хьалйир. ГIишлонмонтажни поездий коллективаша шоашта юкъе социалистически яхь йоарчаьй. Чакхдаьннача шера яхье котало яьккхар «КазахБАМстрой» къахьегаш бараша.

Тархишашлин (аьрдехьаръяр) тух-сискал дIаду «КазахБАМстрой» ССМП парторгага А. Т. Наумчикага;

2) Путеукладчик Читински участке;

3) Поселке Керда Чаре чуIе цIенош хьалдеча болх беш ба «КазахБАМстрой» ССМП гIишлонхой.

Г. КАЛАЧЬЯНЕИ
Л. СВЕРДЛОВЕИ сурташ.
ТАСС фотохроника.

ХIанз Икабьяи Керда Чареи яхача поселкашка хана маха чуIе цIенош хьалдаь доалаш латт, хьалъеш я культурни социально - бытовойи объекташ, йийтъеш я производственни база.

Укх шеррехьа а укхаза йоагIаргья машиникъ Iобуллаш йола машина, массаза нах бахара йола посёлкаш яха йолаергья.

Балха тIехь гIолла бувзамаш лелаьдаь ца Iеш чIоагIа доттагIал а леладу шоайла гIишлонхоша. Традици а хинна дIаэттай укхаза интернациональни сайренаш, спортивни яхьаш, салаIара сайренаш.

СУРТАШ ТIА: 1) Поселке Икабье лоацца яхь лелаш Казахстана бахкийтараш тIаьш гуржий гIишлонхоша «ГрузБАМстрой» ССМП боахкочу М.

Оаха яздаьчун лерагIа

Укх шера 5 феврале арадаьннача «Сердало» тIа кепатехаяр «ХIаранех тийша да» яха критически корреспонденци.

Цу тIа дувцар Сунженски района «Победа» яхача колхоза № 1 йолча шурий ферма балха юкъе нийсдалийтача цIенхаштта кхоачамбоацарех.

Цох лаьца Сунженски агропромышлении объединенера редакцега жоп денад. Цу тIа ноах:

«Районни агропромышленни объединенен колхозен керттера специалисташ а болаш из статья № 1 йолча ферма собрание йийцай. Статья тIа дийцараш бакъхиннад.

Корта бохабу малир мийнача ферма скотникига Шабанин Аркадега дIахайтад из тойна гIалат кхы цIаькха далийтача негаргдоацилга. Шурий хьоаналахи сортностахи январь бетта доаркашта йоагIаш хинна 2518 сом преми дIаенний. ВIаштIехьдаьккхад дика барда хьатIакхухьилга а ферме доагIаш дола ветеринарни гIулакх делга а».

ДИСЦИПЛИНА МАССАНАХЬА ЕЗА

Социалистически халкъа боахам болча оттаь планаш кхоачашъеш, халкъа руахьан кхом беш хила деза. Цо дIаех дисциплина, порядок. ЙоагIаш йола дисциплина — къахьегама, планови, паччахьалкхен яр ца хуле, белгалдир КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Ю. В. Андропова Московски станокаш ераща вIашагIкхийттача хана, сихха дIадьалха дохалургдац вай.

Боахама хIара кулгалхочун уйла массаза а тIайодаш хила еза хIаман кхом бара, социалистически доалахье лораяра, ца доагIача рузкъа дIаахийтерца къовсам лоаттабара дешаш.

Республика дукхагIча боахамашка парте а паччахьалкхено а дIадеха уж гIулакхаш толаме чакхдоах. Бакъда, хала хете а хIанз а тIехьа кIезига бац социалистически доалаьенна тIанхуда, къа а ца хьеташ пайда бе аьттув бола ерригa моттигаш зIаяха эзача юстара а баьле, къоалаш дераш юха ца тохаш, боахам лерттIа ца лелабарах хинна зенаш производства чотагIа дIаяздеш бола кулгалхой, гIулакхаш тIара нах.

Социалистически доалахье лечкъаелга даьржа да респотребсоюза системе. Цу ведомстве кIезиг ца ялараш совгIа, тIа тIа дукхагIа хулаш латт социалистически доалахье лечкъаю моттигаш. Фуд цун бахьан? Бахьан да къоалаш дерашара доагIархьа ца деилга, ведомственни тIаьхожам боацилга.

ДIадахача, 1982 шера Назрановски райзаготконтора директор хиннача Беркинхоевнен заготовителя Терканиевнен харц каьхаташ увттадерахи доккха къоал дарахи цхьаннена 13-и воккхаш 15-и шу суд йир набахта бахка. Балха тIа вIаши бувзам хилаpал совгIа, шоайла гарга ра хиннача Беркинхоевеи Терканиевен шоашта дагабехха нах дIа а язбеш «нийдаьд» даьтта, кIа, дулх, кхьйола продукташ. Тамаш йолаш да цхьаькха! Ийцача юртбоахама продукташа 3,5 тонни кийжниш хиннай, Назрановски районе вIалла а хьалкхееш йоаца.

Кхьча тайпара а хул. Малгобекски района «Кавказ» яхача совхозерча шофера В. Куланова автомашина тIа а теха бийнаб наьха етт. Iатта дас шийна етт хьаба аьннад. Юхаметтаоттабева етт совхоза директор хиннача В. Попова гурамийца совхоза доахан юкъера тьа а лаьца дIабеннаб, совхоза бухгалтер йолча шофера сесага гIо а деш. ТIаккха совхоза дIаь не юхаметтаоттадаь дий? Из де дага а хиннабац прокуратура юкъетIерлаецаре.

Цхьадолча боахамашка формальна леладу дисциплина чIоагIъяра гIулакхаш. Шалински колхозий юкъарча механизировани колоние 1983 шера 10 январе 12 сахьат даьлча дисциплина чIоагIъяра дош дувца болхлой собрани е лаьрхIадар. Бакъда 14 сахьат даьлча мара дIайолаяланзар. Собране бахканзар колонна начальник, керттера инженер. Собране чIоагIа критика йир къахьегама дисциплина техкараша, колонна начальник Дадаев Л. М. объекташна наггахьа мара ахац, болхлой машинашца балха дIанхувлилга Iалашдац йоахар собране.

Боахама органий цхьаболча кулгалхоша моттийта лаладу харцахьара гIулакхаш леладечарца къовсам лоаттабелга.

1982 шера прокуратуро гучадаьккхар гIишлонна Нохч - ГIалгIай управлене СМУ-6 начальника Королькова данза дола балхаш даьд яхаш дIаяздаьлга, объекташка ца деш дукха балхаш дуташ дIатийнилга. Прокуратура яьча представленена управлене начальника декхараш кхоачашдеча А. П. Перминова хоам бир «боагIаш бола тIахьожам ца лоаттабар, гIишлон - монтажни балхаш дика делга хьа ца дехар, отчетность харцъяхар бахьан долаш Корольков СМУ-6 керттерча инженера балха тIа вахийтав лох а ваьаьина. Бакъда, Королькова цхьаьккха а белк баьзар. Управлене начальника Э. Э. Исмаилова приказа а теха цо ше дехарагIа керттерча инженера балха вакийтар из. ХIаьта из приказ а кхоачаш ца деш 1983 шера январь бетта кхачаьлца СМУ начальни кала хилар из, кхы а нарушенеш ярагIа дIаваккхалца.

Ховш да балха хе йоврах халкъа боахама чIоагIа зе хулга. ДIадахача шера из зе кIезиг а ца луш алсамдаьнад республике.

ГIишлоний Нохч - ГIалгIай управлене цIенош деча комбинате 1982 шера болх бечарех 40 процент бараша прогулаш яьй. Хьокхам телараш ба кулгалхой а. Цу ДСК (директора декхараш кхоачашдеча М. Гезиматомадов) 1982 шера техача приказа тIа белгалду балха ара ца воалаш дукх ха йоахк воккхагIча прораба Ужахова, мастераша Магомадова, Ибрагимова, хIаьта мастераш Вахидови Мунжуеви каст-каста балха тIехьабус, яхаш. ХIаьта цар на даьр фуд? Цхьаккха а хIама дац!

ХIаьта закона гIа оттабаьча бехктохилга бехке бараш на оаар чIоагIа Iатиъ къахьегама дисциплина чIоагIъяра.

Моттигаш найсу дукха прогулаш, брак ер ваккха а воагIаш балхара дIаваьккхача суд балха юхаоттавеш. ДуккхагIча даьхье цуна бехке хул боахамий кулгалхой. Масала, Грозненски № 1 йолча шурий совхоза директора Х. Х. Плиева къахьегама декхараш дуккхаза а кхоачаш ца дарах балкара дIаваьккхар механик Элембаев. Бакъда из дIаваккхара профсоюзни комитет раьза йий хаттанзар. Из бахьан долаш Элембаев судо балха юхаоттавир.

Къоастадергда вай цхьаькха дош. Къахьегама законодательстваа хьехина лоацача ханара отпуск яла йиш я алаш а доацаш. Из дош администраце ше къоастаде дезаш да.

Практике лоаццача хана отпуск лу саг йоалаяр, маьре яхар хилча, кхоачара гаргара саг веча а чIоагIа цамогаш хилча. ХIаьта дуккхагIча хана 3—4 денна а лу. Бакъда, дукха моттигаш я уж хьалаш чоте а ца эцаш кулгалхоша йIаьхкача хана а отпускаш телаш.

Массанахьа а, балха ерригача участкашка сакхетаме дисциплина лелаяш КПСС XXVI съезда, парте ЦК майсии ноябрьски (1982 ш.) Пленумий решенеш чакхъяхара хила дезача керттерча хьалех цаI да.

А. РОСТОВ.
Нохч - ГIалгIай АССР прокурор.

Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Совете

ЛОАРХIАМЕ ДЕШАШ КЪОАСТАДИР

Укх деношка хилар Нохч - ГIалгIай АССР Министрий Совета президиума заседани. Цига дийцар республике бахача наьха унахцIено кхи а тоалра дIахо де дезарех, гIишлон хьалъеча материальни ресурсаш дукхагIа кхоаре чакхдаха дезача гIулакхех. 1982 шера НГIАССР паччахьалкхен бюджет кхоачашъяра итогех, 1983—1984 дешара шера республика халкъа образоване учреждене дегIаккхулара планах, 1983 шера заданеш тIанйца социалистически декхараш толамца кхоачашдара яьржача поселкайи юртийи социалистически яхье кулгалдара Сунженски райисполкомо беча балхах дола а кхидола а дешаш.

Хьалхарча деша хьакъехьа унахцIено лораяра министра заместителя Т. В. Кодзоевас, юрта боахама министра С. А. Кириллова, дуккхача кхьча ведомствай кулгалхоша даьча хоамашка ла а дийгIа, Нохч-ГIалгIай Министрий Совета президиумо белгалдаьккхар, унахцIено лораяра объекташ хьалъяь яхарен эксплуатаце дIаяларен заданеш хоадаьча хана кхоачашъе езаш хилар, ерригa юрташкара дарбан - профилактически учреждениш медицински кадрашца Iалашъе а медицински учрежденешка идейно - кхетам балара болх тоабе а безаш хилар. УнахцIено лораяра министерствай халкъа депутатий городий а районий а Советашея де делар да, амбулаторно - поликлинически учрежденеш, уж учрежденей нателореши уж кадрашца Iалашъяь хилара теркал а деш, балха кердача режимага яхар, уж медицински оборудованеца Iалашъелгел цунах пайда эцилгеи тоа а деш.

ШоллагIа дош дувцаш ладийгIар, Нохч - ГIалгIай гIишлошъяра управлене «Чечингколхозстрой» яхача объединене, «Чечингсельстрой» треста, «Чеченингушводстрой» управлене, «Чеченингушснабсбыта» объединене кулгалхоша даьча хоамашка.

Министрий Совета президиумо белгалдаьккхар, гIишлош хьалъеш дIаухаш йола материалаш кIезигъяр, цемент, кизга, кхьйола материальни ресурсаш кхояр гIишлош еча а проектни а организацей, гIишлош хьалъяйташ йолча министерствайи ведомствайи керттерча декхарех цаI хилар. Оттаьй дIаухийта цемент, кизга, кIаьдехтов тIа ехка материалаш, шифер, кхьйола ресурсаш кхояра заданеш. Цу материалий расход кIезигъе еза проектни решенеш дикал тоаяра, гIишлош хьалъяра практикана хьалха латта опыт юкъейоалаяра. Технологически процессаш эргаьха тоаяра, гIишлошъяра материалашта транспортировка еш, лоттаеш, пайда ийбеш йоаш йола материалаш, производительни йоаца расходаш кIезигъяра чотах.

Нохч - ГIалгIай АССР министерствашта ведомствашта, горисполкомашта, райисполкомашта, боахама организацешта тIадиллад гIишлош еча, предприятешка, организацешка къахьегама коллективаш гIишлош хьалъеча материальни ресурсаш кхояра, производительни доаца дIаухараш дIадахара, материальни ресурсаш доал ца деш дIавахийтара факташ лоацуш йоаца атмосфера коллективашка хьаяра оарцагIъяхар.

Социалистически яхья итогаш еш терналде деза гIишлош хьалъеча материальни ресурсаш кхояра хьокхамаш, ресурсаш кхоеча толамаш доахаш йолча коллективашта а къаьста-къаьстача балхахошта а материальнии моральнии поощрени яра хьанъехьарча дукъ - дукхьача формаех хьинерегIа пайда а ийбеш.

1982 шера республика Паччахьалкхен бюджет кхоачашъяра итогашка хьажа а хьежа, НГIАССР Министрий Совета президиумо белгалдаьккхар, паччахьалкхен бюджет доходашта 102.8 процентни расходашта 97.1 процентик кхоачашъяь хилар. Кхоачашъяьй бюджет республика ерригача городашца, районаша, юртийи поселкайи Советаша ханнахьа а йиза а финансировани яьй плана тIеи бюджета тIеи белгалъяьча мероприятешта.

1983—1984 дешара шера халкъа образоване учреждениш дегIаккхулара плана хьакъехьа хоам бир заседане просвещене министра С. М. Мовтаева. Долаш дола кхоачамбоацараш дийца а дийца Министрий Совета президиумо белгалдир школаши деша даха ха йоацача берий учреждениши хьелъяра заданеш хоадаьча хана кхоачашъелга Iалашдара де дезаш дола гIулакхаш.

Министрий Совета президиумо белгалдир. Сунженски района халкъа депутатий Советаша а цар исполнительни комитеташа а планаши тIанйца социалистически декхараш кхоачашделга Iалашдара, ерригача ресурсаех кхетамца пайда ийбара. Кхачан программа кхоачашъяра, производстве довш дараш ца дойтара, юрта боахама продукташ, доаьъар, удобренеш телха ца яйтара, лечкъа ца яйтара, аха ца евача дIа ца ахийтара тIадерзадаь доле организационни балхаш деш хилар. Цар йоакхо ю къахьегама оасарле лакхъялара, бахача наха бытовой гIулакхаш делга, торговлеца Iалашбелга дIахо тоадара, культурай унахцIено лорайрен учрежденей балха эффективность лакхъяра эша хьалаш Iалашдара.

Цунца цхьана белгалдаьккхад, поселкашкарчен юрташкарчен социалистически яхья кулгалдара Сунженски райисполкомо беча балха юкъе кхоачамбоацараш а хилар.

Министрий Совета президиумо могадаьд Сунженски района халкъа депутатий Совета исполкомаша наьха къахьегама а политически а хьинар чIоагIа лакхдеча хиларах пайда а ийбеш, поселкайи юртийи социалистически яхь КПСС XXVI съезда, КПСС ЦК майски ноябрьски (1982 ш.) Пленумий решенеша хьалхашка оттадаь декхараш, 1983 шера заданеш, ерригa цхьайтталагIа пятилетка кхоачашъяра, къахьегамхой вахара хьал дIахо тоадара тIаерзаяр.

Из декхар кхоачашдара яхье баьнарий низ тIабахийта беза лаьттан а хьайбай а продукци арахецилга дIахо алсамдаккхарал цун дикал лакхъяран. Кхачан программа толаме кхоачашъяра, гIоана долча боахамаша а наьха дIалахьарча боахамаша а паччахьалкхента продукташ йоккхилга совдаккхара;

Лакхбе беза юртий Советий организационно - массови балха боарам, айде деза моллагIча тайпара а хIама доадара, доал ца дара, лечкъораш, продукци телхаяра дукъала лоттабеча къовсаме депутатий, шерача общественноста хьинар;

Iалашде деза Советий территоре тIа законности бокъоний порядоки телха ца яйтилга, бахача наха юкъе беча кхетама балха формаши методаши эргаьха тоаелга;

Хьинаре юкъеуаза беза поселкашкарей юрташкарен къахьегамхой юрташ тоаяра, наха чубаха цIенош, накъаш, школаш, больницаш, деша даха ца йоацача берий учреждениш хьелъяра, цу гIулакхашта хьахийцача средстваех бизза пайда ийбе а гIерташ;

ЛеррагIа чакхъяха еза социалистически яхь вIаштIехъялккхара ленински принципаш — из миштa лел наха хайтар, яхьах хьахинараш вIаши нийсдар, хьалха латта опыт вIаши йовзийтар.

Республика халкъа депутатий городийи районийи Советий исполкомаш декхарийла я 1983 шера заданеш социалистически декхараши, ерригa цхьайтталагIа пятилетка а толаме кхоачашъяра поселкашкен юрташкен яьржача социалистически яхья кулгалдар тоадара тIаберзабаь организаторски болх чIоагIбе.

НГIАССР Министрий Совета президиумо ладийгIар иштта Даймехка тIеми инвалидаш материально - бытовой даькъе Iалашбелга тоадара хьакъехьара республика правительства сецам кхоачашбарах, царна йоагIаш йола льготаш царга дIаккхоачий хьокхаш лоаттабу тIахьожам чIоагIбарах, хIаьта иштта Советий сессешкен къахьегамхой собранешкен яь критически замечанеш, предложенеш, дийцараш кхоачашдарах йолча массеки министерства, ведомства, къахьегамхой Грозненски городской Совета исполкома кулгалхоша даьча хоамашка.

Белгалдаьд директивни органий решенеш кхоачешъяра гучадийнна кхоачамбоацареш дIадахара де дезараш.

Дика болх барна йовзаш я СССР 50 шу дизара нІеркагІча Грозненски химически завода ремонтно - механически цехе оатхалашта механически обработка ю участок. Цига белгалвеьнна ва хьалха латта токарь Барабашев Александр Степанович.

Заказ мелла чоалхане дар аьнна сихей дикей кхоачашду цо. Хьалха латтача къахьегама ветерана сурт Сийлен улга тІа доалл.

Дикка ха я Александр Степанович хьехамча вола а. Цун новкъосталца балха говзал караерзаяь дика производственникаш дукха ба участке. Дукха ха йоаццаш укхаза вІашагІъеллай къахьегаме хьалха латта методаш Іомаю школе. Цун кулгалхо ва А. С. Барабашев.

СУРТА ТІА: А. С. Барабашев.

А. АИРАПЕТОВА сурт.

Хьалхалаттарий опыт—массанена

З. ЮСУПОВАЙ ТОЛАМ

Вай хьалашка мел комсаш йоахалургья гектара тІара? Цу хаттара бІубенна жоп лу «Надтеречный» совхоза комсаш лелаеча Зулпа Лукмановна Юсуповас: «Дукха а. Боарам боацаш». Ше лелаю хьанйцача кхаь гектарах хІаране тІара 1981 шера 148 центнер комсащ гулйир цо. ХІаьта укх шера кхы а дукхагІа гулъе лерхІ.

З. Юсуповай кха вокхарчул белгалдоалаш дац е лаьттах а, е климатически а хьалашка диллача. ХІаьта агротехинко дІа ма деххара нийса дІветІай ала йиш йолаш а яц комсаш. Кхьматтел бейи дІайогІача схемага хьежжа хилча а — 672 га тоъац цун кхаь гектара тІа. ГаЬнаш нийлха дІайогІар баьхан долаш хинна эшам юхаметтаоттабар духьа йІаьхъалкІіта тъховронгаш уллув юха лаьттах а ехкаш керда комсаш хулийтар Зулпас. Вешта, цхьаькха а дар цига де йиш йолаш; керда саженцаш дІайогІар. ТІаккха пхе шера хьежа везаргвар цар хьувкъам баларга.

Шин опыт гІад а яхе дІалу З. Юсуповас из хьашт долчоа. Цо дувц:

— Толам бартхиларах боле тешам — производственни дисциплина ма ярра кхоачашъяр. ТІаккха геттара нийса а шоай ханнахьа а чакхъяха вІаштІехьдоал агротехнически мероприятеш.

ХьатІадоагІача шерарча хьувкъама гурахье а дене оарцагІйоал З. Юсупова. Хьувкъам чуйига а алале шиш дезалхоша цхьана (дезала подряда методагІа З. Юсуповас болх бу хІана кхо шу даьннад) тъховронаш Іанна лаьттах йохкалехьа кхоаю из комсаш кІа. Комсаш лаьттах ехкачул тІехьагІа кІара гектара тІа 400 килограммил кІезигагІа йоацаш, цхьадолча шерашка 500 килограмм а, минеральни удобренеш товс, лаьттах тІоадал чуйолийташ хий дулл гектара тІа 2000 кубометр кхоачаргдолаш.

ТІаккха а сатийна Іолаш хьалха латта къахьегамхо, салаІа яха сиха хилац. Комсий боарза мугІарешка бокъонца бІарг техе чакхйоал из уж лерттІа оахийташ дІакъайладий а хьожаш. Цуна мегаш дац тІатесса лаьтта хийрадаьнна, кІалхара хьакъедаш комсий га йоаллаш моттиг шийсъелча.

— Фо чугІоргдоацаш ишта айххийта дІа ца къайлача Іай чІонакаш йохьаергъя, тІаккха лийрххІача тайпара хьувкъам хургбац, шера хьийга къа доврга, — йоах тектарнидас.

Теркал па еп йитвц по шпалера а, эше Іан замала-

БІаьстан юхье кІаьда денош доладелча, бІарччача дийнахьа комсий кхай тІа хул Зулпа Лукмановна. Массаза а яхар мо, комсаш лаьтта кІалхара хьалйоах 20 марта. Агрегаташ чакх а яьнна тъховрош хьагучалькхача сихха шпалера тоаю, аьшкаьргах уж хьалъехи, цу хана 10 сантиметрга кхоачаш йІаьхъенна сов тъховронгаш дІайоах. 15 дийнахьа бу из болх.

Соахка кхоза оасар дир З. Юсуповас мугІарашта юкъе: эггара хьалха май бетта юкъе, цул тІехьагІа цхьа-шин кІира доаллашехьа, тІаккха а ииттал хв яьлча.

Хьувкъам лакхбар дукха лоаттабеча къовсаме минеральни удобренеш лоархІам боккха хилар кхета а деш, гектарницас лаьттах тІоадал чуйолийташи вегетационни хий диллале товс уж гаьмашта юкъе. Масала, соахка вегетационни хий диллале хьалхагІа хІара гектара тІа 120 килограмм азотни, 60 килограмм фосфорни, уйжал калийни удобренеш тайсар. ШоалагІа хий диллалехьа тайсар 60 килограмм фосфорни 80 килограмм калийнии удобренеш. Комсаш кхача 15 ди эшаш дилла даьнкхар шоалагІа дуллаш дола хий.

Комсаш лелаерашта хала дар 1982 шу; бІаьсти чакхъяллалца а цхьадолча даькъе аькхий а хаддаза догІаш дийлхар. Каст-каста комсашка фу хьал да хьожар З. Юсупова. Цо ала а аьнна, 7-за мильда духьала а 2-за човшилган гІа хьерчадолийтача лазарэи духьала а молхаш техар механизатораша.

Массала а яхар мо, комсашта 17 процент морзел чуессача хана хьувкъам чуэца йолалу хьалха латта къахьегамхо. СихагІа уж чуэцира новкъостала боагІа студенташ е лакхерча классашкара дешархой. Чу мишта эц хьожаш ше хул гектарница бІарг лоххац. Цхьаккха гайдолг ца доаллийташ, цІенйий чуэц комсаш.

Юсупова Зулпа Лукмановна дукхача берий нана я. Цо хьалихедаьд 6 вой Іоі. Шоаш мукъа мел йоаккхача хана цуппа новкъостал даьд цар комсий гаьмашта Іунал деча, цунгара Іомалора. Дезале бокхагІбола Хадиат, Сайди, Султан, Роза хІана шолита балаш бо, хІаьта оІамагІбола Зара, Сайд-Ахьмад, Адам школе дешаш а аьхкий нанна лалла дІа а отте новкъостал деш а хул. ХІаьта Зура ше а яхай итт класс чакх ма яьккхинге а комсаш лелае. Каст - каста Зулпайна новкъостал де кхай тІа вай хул цун мар — Юсупов Іусман, слесарь.

— Хьувкъамга хьежжа лакха да алапеш а, — йоах З. Юсуповас. — Масала, 1981 шера хІара бетта-бетта аванс лоархІаш 150 сом тийлар сона. хІаьта хьувкъам чуйица баьнначул тІехьагІа тІехьа тІадоагІар а лаьрхІа 4500 сом делар.

ДикагІйолча комсаш лелаерашта новкъостал ду совхозо цар доахан доакъарца Іалашдарца.

— Мел эшар долаш дах тхо, — йоах З. Юсуповас.— Диъ шІа долча тха цІенойка дика мебель латт. «Жигули» яха легковой автомобиль а ийцай оаха. Укх тІеххьарча алхха цхьан шера совхозо совгІата еинай сона кофейни сервиз кІувси.

...Шин низах бІубенна я Юсупова Зулпа Лукмановна. Кхачна программа кхоачашъеча юкъе шийгахьара донкхагІа дакъа лаца безам а болаш, цо дош деннад укх шера ше лелаеча кхаь гектарах хІаране тІара 150 центнер комсаш гулъе.

Е. ПРЕМЫСЛЕР.

БЕХКТОКХАМ ЛАКХА ХИЛАРГА ХЬЕЖЖА...

ЦхьайтталагІча пятилетка кхоалагІча шера хьалхарча шина бетта планах во эзар хІаьхизар завода коллектив. Цу юкъа планал совгІа, праьхийца продукци 170 эзар сома маьха я.

«ХІара балха дийнахьа тІехдика дисциплинен хьалдер дукхагІен хилийта!» яхача девизагІа къахьегаш я тха завода цехаш, участкаш, бригадаш. Цехий, участкай, коллективаш къахьегаш я «машинокомплектах», хІаьта цунга хьежжа бригадаш а я «бригадакомплектах» къахьегаш. Цун мІан да, из продукци кийчъярга йолха оатхалаш, заготовкаш, узлаш е кийча изделеш кийчъяра болхлочов, бригадаша, цеха енна задани кхоачашъяр.

Цу методо завода торо лу биззача бетта болх лерттІа, ритмично бе, хІаьта, тІабоагІача бетта тоъартйолаш оатхалаш цу е вокх изделена кийча хилийта.

Вай белгальяьккхача «бригадакомплект» методагІа дика къахьегарна белгальяьннай тха заводе Ю. Гечебаева кулгалду комсомольско - молодежная бригада.

Тха заводе иштта дика къахьегаш кхы а дукха бригадаш я. Царех я Ю. Даниленко, В. Рослякова слесарий - сборщикий бригадаш, А. Федоренко нерте латта токарий яр.

Заводо арахеца гидравлически подъемникаш вай мехка меттел доазал дехьарча 30 совгІача мехка хоаттиш дІиэцаш я. Оаха хьаеча ерригача продукцех 40 процент яр пачхьалкхен дикала Знак тІалаттаи я. Цунах ховрга тха болхлой, инженерно-технически болхлой арахеца продукци дикагІа хилийтара тІехьа массаьза а яхар санна къахьегаш болга.

Конструктивни а технологически а аргалонаш ярах укх шера заводе кходе лерхІ 240 тонн метал. 158 эзар киловатт-сахьат электроэнерги.

Тха балхаш тІа нийслуш да цхьадола кхоачамбоацараш а. Царех нерттера дир да тха предприятена комплектующи изделеш металлаш во лоаттадеш хилар. Масала, хІара бетта производственни план кхоачашъяра эша металла компетующи изделеш тхога бутт чакхбоаллаш мара хьакхачац. ТІаккха цо йохаю балха ритм, цудухьа продукци дика йоацаш моттигаш нийслу. Завода колективо тІайица социалистически декхараш дикагІа кхоачашдулургІар объединене. Завода ОМТС болхлоша шоай ханнахьа тхона эшар лоаттадоре, вешта аьлча, металл, кхийоза узлаш лоаттае декхарийла болча наха шоай болх лерттІа вІашІехьбоаккхаре. Цар из доре кхы а дикагІа болх бергбар тха завода коллективо.

Къахьегамен производственни дисциплина чІоагІъяра, балха ханах биззагІа пайда эцара даькъе а лоархІам болаш хІама ду оаха. Заводе вІашагІъехка я халкъа контролерий посташ. Цар каст-каста рейдаш ю продукци хьаеш йола бийдал мишта лоаттаю хьожаш, балха ханах нийсса пайда эций хьожаш, электроэнерге кхом мишта бу хьожаш.

Къахьегама дисциплина телхаеш моттигаш а нийслу завода коллективе. Иштта болчарех лархІа мегаргба № 3 йолча цеха транспортировщик Магомадов Хьамид. Балха хана тика тІа а ваха корта болабу малар эцаш хиннав из дукха ха йоаццаш. Литейни цеха мастер С. Э. Лиин а балха хана тикашка гІолла дийнав. Цхьанца бараш балха тІехьабуссаш моттигаш а нийслу. Цу деррига кхоачамбоацараш лира къовсам лоаттабу оаха. Нагахьа санна уж ледарлонаш дІайоахе кхы а дикагІа болх бергба тха коллектива. ХІаьта из оаха дерг а да.

Г. ГАБАРАЕВ,
«Автоспецоборудование» яхача Грозненски опытно-экспериментальни завода производства начальник.

Кхоачамбоацараш дийцар

Итт эзар совгІа саг вах Алхан-Кала юрта. Укх денош цига хилар сход.

— Дукха да дувца дика хІамаш, — аьлар юрта Совета исполкома председателя Умашева Маликас. — баьде, са тахан шуя теркам тІаоза безам бе цхьабарий бехкагІа дувлача гІалаташта.— Масала, хийла уллицашка кхалажаш латт. Іоухийтача хиша наькъаш дохаду. Малав бехке? Вай воаш да. ХІаране декхар да шиш чаІаргІа цІена хоза лелаяр.

Аьне укхаза ела деза цхьадола наькъаш тоале деза долга а. Ермоловски мехкехоза юхке гІолла юрта майдан тІа бода никъ бехаб. Мехкехоза кулгалхоша теркатъяц цу улица тІа лийлха йда хин турбаш, шоаш уж тоае декхарийла болаше а. Геттара воча наьнай Садовая улица. Укхаза бІарчча [redacted] латт гІишло а машина а чакхъяргйоацаш. Мехкехоза кулгалхоша дукхагІа уйла йоре баькъахьа дар уж кхоачамбоацараш дІадахара.

ЛерттІа латтац юрта бахархой хьашташ кхоачашдара гІулакх а. Юрта йисте улл почтови отделени. Цулухьа шита саго почтальонал балха ваха тиган. Нах шоаш хьаьаха белаш хул газеташ, журналаш хьайде.

Схоле иштта дийцар юрта берий бешаяаш ца тоъаш хиларах. Уж кхоачамболаш цахиларах цхьабола кхалнах балха баха йиш йолаш бац. ТІаккха хоаш ма дий, цхьайолча юртарча предприятешна, боахаме болхлой тоъаш ца хилар.

ХІаьта юрта бахаш ба цхьаннахьа балха боаца дердайпараш. Уж каст-каста бІаргаго йиш я корта бохо малараш доахача тика наІар тІа. Схоле гулбенчарашта вІенхаштта дийцар из доша Белгалдьаькхар, тунеядцашца шушена тІехьабоьшца деларашца къовсам лоаттабар хІаране декхар хилар. Юрта Совета исполкомагара хьадийхар уж нах законо дІа ма декхарн бехктокхаме оэийтарга.

Тахапарча дейна юрта болх беш яц республикански радиолини, кхыча городашца бувзам лоаттабу телефони пункт.

Уж а кхыдола а кхоачамбоацараш белгалдаьхар сходе. Юрта Совета исполкомагара хьадийхар, бахархой хьаштаи дизаь кхоачашдар, гаргарча хана деха наькъаш тоадар. Юрта кьалъеча АТС-е переговорочни пункт хьеелар, улицаш тІа нурхаш хьакхувсерашца вІенхаштта къовсам лоаттабар.

Я. ЦУЕВ.

Горизонт декъара

ЧІоагІта хьашт долаш хьожаш я француски обществен-ность 1914 — 1940 шерашкарча эрсийя советски плаката выставкага (сурта тІа). Экспозици хьахьоккхаш я Париже эскарен тІемен исторе Къаман музее.

В. СНЕГОВСКИ сурт.
ТАСС фотохроника.

АПН интервью

СИРЕНА ТІАЛАТТА БОККХА БАЛА

Дамаске АПН корреспондента В. Чемодина интервью ийцай САР культура министрагара Надиях аль-Аттарагара. Цо иштта аьннад

Гаргарча Малхбоален регионе Сирена духьалара гІуллакхаш чакхдоах США-аи Израилен нерттерча шин лостамагІа. Царех цаІ — тІема лостам. Эскара гІонца регионера доал шин бе долла гІерт Израиль. ДІаяхача ханарча опыто тешал ду, тІема аицеш Тель-Авиво хьалкхе а дагальца хинна хилара, 1982 шера, масала, Ливане хиннача тайпара.

ШоллагІбар — политически лостам. Израила правительство гІерт хьалхе белгалъь цхьанкха е хетаргахьа йола условеш а йоацаш духхьала переговораш а яь Іарбий кэмп-дэвидски соглашенех дІабехка. Укхаза нерттера лоархІам болаш яр США я. Цар юкъсувз цу гІулакхе «Рейгана план» дІатІаэца кийча бола Іарбий реакционни режиманкара шоай халхарой. Шин лоІаме йола къаман пачхьалкхе хьае бокъо йолаш лархІаш цу лакхе цІи яьккхача плано Палестинера Іарбий халкъ. Цун метта Иордан яхача додача хи малхбузенгахьарча йистошка конфедеративни союзо хьисапе Иорданеца юваенна а хургйолаш йола шин тайпара «автономи» хьае оза, йоах американски администраце.

США хьаллоаш Израила экспансионистски никъ, хІаьта Іарбий мехкашта шин диктат кайчйоллара цунах ударни низах санна пайда а нийбу Израила оборона кертдача министра Моше Аренса гуччахьа кертагІдаьнкхар. Ливана оккупаци ярах пайда эггара хьалха американцашта баьнна хилар. Кхетадеш да, Тель-Авив а из машарен Ливанацарча «гІулакхашта нормализаци» ярен хьаькъехьара «соглашени» кайчйоарчаяра, цул тІехьагІа Ливаан екъара наькъаш цу пайдах шийна кхоача лома доагІар санна дола даьхьа дІа ца эцаш юхаяргйолаш. Израильтянаш дага ба Ливана еррига къулбехьара оагІув шоай марионеткана Хаддада бе яхийта. Цунах хургдар «Сийлахь йоккха Израиль» хьалргахьа цхьаькха а гІа баккхар мо хІама.

Іарбий мехкаша «Рейгана план» дІатІа ца ийцачул тІехьагІа, ВІашагІкхийтта Штаташ гІерт Израилага тха мехка духьала тІема агресси яйта, тха эскар цунга дохадайтара а Ливане шин хьаштдар лиладара шин хулгаш мукъадахара а.

Из моллагІча пачхьалкхено деш дола хІама деш а шин фегара оборона чІоагІъеш а йоалл ткаш бахьан а доахаш. Сирена духьала кампани а йолаяь, цунга бийнеш оадеш а шоай герзашцарча низашта Бекаа атагІа концентраци еш а ба израильтянаш. Цар кийчъяьй тха бІуна духьала тІом болабара плая. Цу планага дукха ха йоацаш хьежав Моше Аренс, хІаьта иштта президент Рейган ше а. США оборона министр Уайнбергери американски госсекретарь Шульци а юкъе бахаб Сири кхерапра йолаьяча кампанена. Цар дувц, духхьала цун шин оборона чІоагІъе лаьрхІа йолча сирийски ракеташа кхерам тІатесса бола регионе стабильностъ яхаш. Цар юшар я ВІашагІкхийттача Штаташа шоаш деиа йохаеш латташ йола стабильность.

Вайна гу, шоашта дагалатта агрессивни гІулакхаш чакхдоахаш, ВІашагІкхийттача Штаташен Израилен, эттача гІулакхашка хьежжа, цхьаза Іарбашта «Рейгана план» тІагІертасш хилар, цхьаза тІема низах пайда ийбеш хилар. Иштта, дукха ха йоацаш хиннача Палестина Къамин совета сессе чІоагІдаьд «Рейгана план» мегаргйоацаш хилар, цу гІулакхаца палестиний мугІараш чІоагІ а деш. Цул тІехьагІа дозна дагахьа Сирена цІогІарч детта болабелар Аренс, Уайнбергер, Шульц. Цо цІаьха а хьегойт тха республикана духьалара герзашера къовсам США а Израила а нерттерча рычагех цаІ йолаш бусаш хилар. Цунах цІаьха пайда эца лаьрхІад цар укх шера гурахьа.

Сире из хоаш да. Событеш иштта хувцаяла тарлуш хилар кхета а деш, кийчлуш ба республике. Сири гІерт агрессии юхатохара лаьрхІа йола беррига Іарбий фронт вІашагІйолла. Нагахьа санна агрессораш цІаькха а котбоеле, шоаш лаьцача наькъа тІара тІеххьара духьале дІаьяьккха ма бовлий уж. Сири йохарца цхьан йок Гаргарча Малхбоалера Іарбий мукъабовлара къовсама тІеххьара бастион. Бокъонца хьеллвалу наІараш регионе американски тІема низ чубара, хІаьта цунах США нерда тІема плацдарм хила а тарлу.

САР президента Хафез Асада кертагІдоахар цунца дувзаденна, моастагІашта бІаргахьувла Сире дайха прогрессивни социально-экономически толамаш, доалац Гаргарча Малхбоалин доал шоай бе долла гІерташ йола ВІашагІкхийтта Штаташи Израили цо юхаеттаии хилар, кэмп-дэвидски соглашенена из духьала латташ хилар.

Оаха кхетаду, хувцамаш де, лоархІаме боахама объекташ хьалъе, Сире духьалаттара низ а дунен халкъашта юкъера цун сий а хІвиз сайна хург да хилар, нагахьа санна Советски Союзо а социалистически доттагІлеина чудоагІача кхыча мехкаша а цІенача дег тІара республикана гІо а даьдецаре хьал а лаьцнепаре.

Сирийски Іарбий Республикаи Советски Союзои вІашин даьча доттагІалахи цхьан гІулакхаш леладарахи долча Договоро кердача лагІа тІа даьхад СССР-ни САР-ни юкъера гІулакхаш. Агрессивни тийшача балхашта духьала цо лоаттабеча къовсаме низ бола шолгІар хилар Сирена Договорах. ЧІоагІлуш латтача вай мехкашта юкъерча гІулакхаша тІа-тІа дорбу республикана духьала нерда моастагІала кампанеш вІашагІъехкаш бола империалистски сионисташ.

Цудухьа да цу моастагІий уйлашта духьала латтара бола нийса никъ Сирен Советски Союзои цхьан лелаиду гІулакхаш шердари чІоагІдари хилар САР кулгалхоша бокъонца кхетадеш хилар. ДІахо а ма могга лакхагІча боараме лоаттада деза уж цхьан лелаиду гІулакхаш.

Керда вахар хьадар тІагІертта дІахо дахьа, республика экономически обороннии потенциал дегІакхувла, чура цхьоагІон беррига Іарбий солидарности чІоагІъе лаьрхІа да сирийски халкъ.

(АПН).

Дамаск.

Планаши карагІдувлараши

ЛАЬТТА ЛЕЛАДЕРИЙИ ГІИШЛОНХОЙИ ТКЪАМАШ ДОЛА ГІОНЧИЙ

Укх шера февраль бетта СССР Граждански авиаце белгалдаьккхар шин 60 шу дизар. Мехка экономика дегІайовлаеча цо малагІа дакъа лоац дийцар ше АПН корреспондентаца хьадьал деш СССР граждански авиаце Министерства халкъа боахама гІулакхи авиаци лелаеча управлене начальника Станислав Родионова.

— Шера 100 миллион совгІа пассажираш дІа-хьа бут Аэрофлото. Цул совгІа, дукха кхыдола балхаш а кхоачашду советски граждански авиаце. Цу хьакъехьа ма дийцаргдарий Іа?

— Самолеташи вертолеташи саггота дІадахьа дезаш дола халкъбоахама молхаш дІаккхухь, санитарни заданеш кхоачашъю, пайдана оахналаш йоахка а чкъарий Іайна а моттигаш лахара новкъостал ду, шоай тайпара монтажни балхаш ду. Лоацца аьлча, халкъа боахама цхьаккха дакъа дац граждански авиаце гІулакх ца деш. ХІана 100 совгІча тайпара балхаш да ткъамаш долчея винтокрылни машинаша кхоачашдеш. Авиатораша доккха новкъостал ду юрта боахама болхлошта. Масала, 1982 шера авиационно-химически спасобаца обработка йир мехка дІайийна хІамаш тІайолча 102 миллион совгІча гектара тІа.

СССР Кхачан программа тІа оттадаьд авиацех юртабоахама производстве кхы а шерагІа пайда эцийта, хІана аьлча из шига лелаярах боккха экономически пайда боал. ЛаьрхІад, масала, авиационни способагІа химикаташ тохарах хула пайда лаьттан тІара техача хулачул кІезигагІа ца хиларал совгІа, цхьадолча хьокхамашта кхьметтел цул тІех а хулаш хилар. Авиацено обработка яьчул тІехьагІа гектара хьувкъам шиъ центнерга кхачалла лакху. Цул совгІа, авиацеца цхьа миллион гектара тІа минеральни удобренеш техача хана колхозийи совхозийи кхашкарча бригадашкара 160 болхло мукъавоал, 1200 трактор а совйоал.

ХІана мехка кхашка деча деррига химически балхех 40 процент гаргга авиатораша кхоачашдеш да. Хоаш ма дарра, тІехьен хьалхен па йоалийташ шоай хенналья тоха еза химикаташ, цхьабакъда, уж ханаш нетаялийтача зехьа йов средствашта хан дІайийна опдальначча хІамашта бе-башха хетац удобренеш техача-ца техача, зуламдергашта кхерам хетац шоай низах еха препараташ. Самолета нерттера совалу — дикагІйолча агротехнически хІамашка дукхача лаьтташка сихха обработка е йиш хилар. Масала, дІайийнача хІамашта водкорпича еха хана лаьттан тІарча машинийчул кхоаза-дизаза, хІаьта зуламдергех сомийн комсийн бешамаш лораеча хана 25—30-за лакхагІа я самолета балха овсаре. Тайп-тайпара климатически зонаш дукха я вай мехка. Цо торо хулийт машиний паркаж аьттув болча тайпара пайда эца, эшшача районашкахьа самолеташ яхийта. Масала, боамби бувча республикашка хІара шера 1200 самолет хул боамбена молхаш етташ.

— Аэрофлото малагІа а балхий малагІча тайпашта а ду новкъостал социалистически мехкашка?

— ХІара шера кхыча социалистически пачхьалкхенашка [redacted] авиационни техникех ухийт Аэрофлото. Белгала аьлча, вІаши гІойле иолча ларда тІа айкхе цхьана гІулакхаш леладу Аграрфлюгаза (ГДР): 1982 шера советски самолеташи вертолеташи обработка яьй ГДР юрта боахаме 665 эзар гектара тІа дІайийнача хІамашта. Ужжамо балхаш даьд Монголе кхашка а.

Советски летчикаша вежарашка долча мехкий геологашта новкъостал ду пайдане оахналаш лахара, аэрофотосъемкаш ю, хьулаш тІа гІолла бІарг лоххаш го боах.

— Хоаш да, тахан гонахьара среда хорадара а авиацех шерра пайда эцалга. Цу хьагъехьа ала фуд?

Самолетехи вертолетехи пайда эц фордаши долха хиши бІехдеча тІаккьожам лоаттабара, лаь тІоаи дІайийна хІамашта малагІча хьал тІа я хьожаш аэровизуальни эсе бахара, долха чиш совсарга хьежаре, форда чурча оакхарий учет лелаю. Вай мехкарча 90 процент совгІа дола хьун рузкъаш лакхера бІарг лоххаш да.

Цу даькъе эттара тІеххьарча кердадарех цаІ — 1982 шера Къулбаседа Кавказа лоамашта хьалхашка тохкаш хилначa Ми-8 яхача вертолетаца дикагІйолча хьун тайпаш дІаувзар. Цо кходу лаьтта кІал гІолла доладача наькъашка дІадохийта ахча, эрозех лораду лаьтта, къона хьу талхийтац. Довкъешкара хьу сигала гІолла дІавзалга Аэрофлота балхашта хийца юкъеденарг лархІа мегаргдолаш да хІапз.

— Фу ала йиш я СССР доккхийча гІирсашта гІулакх деча Аэрофлото дакъа лацарах а авиатораша хІанале а пайда эцача е кесталашха шоашта кхачарга хьежаш уж болча а фегарча техниках а?

— Аэрофлото дукха а берките а къахьег Малхбузен СибарегІен районашкарча Казахстана, Краснодарски кран, Якуте, Гаьнарча Малхбоален геологашта, мехкдаьттахошта, газовикашта, гІишлонхошта. 1982 шера геттара доккхий балхаш дІадоладир авиатораша Уренгой — Помары — Ужгород яха газопровод йоллача, къаьстта а цун Тюменски участке. ХІара дейна 400 тонн совгІа мовхьаш тІаккхухьар укхаза Ми-8, Ми-6, Ми-10К яхача еэайонхийча вертолеташа. СигагІолла кхухьар гІишлон материалаш дихьа ца Іеш, керда баьцадараш а сом а. Ала дезаш да СибарегІен, Гаьнарча КъулбаседенГаьнарча Малхбоален юстарча районашка баьцадараши сомий дІакхухьнига СССР Кхачан программа кхоачашъяра даькъера авиаторий нерттерча декхарех цаІ. Цу тайпарча продукце 42,5 эзар тонн йихьар авиатораша 1982 шера мехка къулбеьнера цу районашка.

ХІаьта оаха лелаеча техниках лаьца аьлча, цунах я Ан-2, ИЛ-18, аэрофотосъемочна Ан-30, еза-йоккха хІа юрта боахама Ан-3, Ан-72, реактивни грузовий ИЛ-76 санна йола цІи еза машинаш, бе-беча тайпаех йола вертолеташ. Дукха ха яьдаехьа мехка авиационни парка кхы а тІакхетаргья керда машинаш — дукхача гІулакхашта лаьрхІа Ан-28 яха самолет Ми-26, Ка-32 яха вертолеташ. Иштта кхоачаргйолаш кхы а я самолеташ: Арктика районашка транспортни новхьаш кхахьа лаьрхІа юртбоахама Ан-3, Ан-72.

Нина ПЛАТОНОВА.
(АПН).

ПНР: Продукце ассортимент хаддаза кердайоах, из дикагІа хулийт медицински оборудовани хьаеча «ФАМЕД» яхача предприяте а отраслерча ерригача предприятеша а. ХІана «ФАМЕД» болхлойш гІулакхера мехе операционнерий лелаеш йоза «ВН-500» (латински алапаш) яха керда лампаш арахеца кийчлуш ба.

СУРТА ТІА: предприяте цхьан цехе.

ЦАФ — ТАСС сурт.

Москверен областерен связисташ хан ханахьа ух Московски областерчa Калининградски городской бувзама уведо вӀаштӀехьалькхача хӀанарчa а перспективин йолчу а бувзамн средствай выставке. Выставко хьахьокх лартгарчa хана бувзам мишта дегӀабоагӀаргба. Выставке хьахьокхаш йола дуккха хӀамаш толаме балха юкъе кхуьлаш я.

Къаьстта шийн тайпара специалистий теркам тӀеозаш я колхозашта, совхозашта, юрта бахача наха лаьрхӀа йола керда аппараташ, приборащ.

СУРТА ТӀА: связистий безам тӀаоз телефонаца радиобувзам лоаттабара лаьрхӀа йолча «Алтай-3М» яха ча система.

А. ШОГИНА сурт.
ТАСС фотохроника.

Физкультуреи спорти

НАЬК ДУ ІОВИЧА ДЕНЗ

Хи кӀал гӀолла дергӀдта наьк деш вола «Сагамфиби» яхача Беляев Александра Ӏилма - фантастически романа керттера гурпал дагавох. Дона тӀарча Ростова берий поликлиникех цхьанне чура пациенташ бӀаргабайча. КӀоаргача бассейна чу шек доацаш хи тӀа а хи кӀал гӀолла а наьк деш да бокъонца дола... наьнхах доахка бераш.

— Ах шу даллаца йолча хана, — йоах поликлиника керттерча лора Давиденко Анатоле, — дукхагӀча даькъе лаьтта гӀолла леларашца а ца лоархӀаш хи чу леларашца лархӀа мегаргда бераш. Ӏодаьча хана бер хих лораде деза аьнна хеташ йолаӀ уйла хӀоаргӀа гӀалате я.

Вай лаьттано ӀотӀаувлаш хиларга даьннад, хӀаьта на Ӏодаьча хьалхарча беташка, геттара во Ӏатк бера. Цо юхаувза бера дукха фуннцеш, бокъонца лаьрхӀача на лертӀа дегӀадаьтац, — аьле гӀуланхах дӀакхетаду тхо керттерча лора заместитела. бераш геттара эӀамига долча хание а наьк де Ӏомаде деза яхача идея организатор а хьинаре пропагандист а йолча Фогель Идияс. — ХӀаьтта Ӏодаь бер даьнна хӀама да хий. Наьна кера чу уллача хана дийнахьа а бус а хул на хи чу. ХӀаьта Ӏодаьчул тӀехьагӀа а йӀаьхха хана «дагалатт» бера цун организма чу шедаь «наьк». Рефлекс мел низ болаш хул аьлча, бер «сньача» уллаш а ше хи чу долаш санна хеталуш хул. ХӀаьта цу чу нийсделча, геттара раьза а хул. Амма кхыметтел низ бола рефлекс а яц навык. На дагалатт бера алхха ше Ӏодаьчул тӀехьагӀарча хьалхарча биъ бетта. ХӀаьта нагахьа санна бокъонца цу юкъа бер наьк де Ӏомадеш хилча, лоаццача хана Ӏомалу бер сага новкъостал ца эшаш хи чу лела.

Наьнхах доалла бер ништа наьк дулуш хилар теркалдаь гаьннарча дӀалхача хание а. Каире, къаьнарча египетски искусства музее, лда наьк деш долча берий сурташ тӀадолаш йола папирусаш. ІилманхоШа лерхӀ из документ вай эра йоаллалехьа ши эзар шу гаргӀарча ханара да аьнна. Бера когаш дахалехьа наьк Ӏомаде гӀерташ бола энтузиасташ болаш ба вай деношка а. Шоай йиӀига цун биъ бутт боаллашехьи кӀаьнка кхоалагӀча нӀира доладелчи наьк Ӏомаде болабеннача боззаш болча австралийски наьк дара болча тренераша мареи сесагои ТиммермансагӀар шийн хана чӀоагтӀа гӀар ейяь хиниа эксперимент ялехьа дуккха ха хьалха. йолаьяр Московски физкультура институтa студента, профессиональни водолаза Чаковске из Ӏоаьча хьалхарча денноӀикехьа шийн йиӀигаца Вецаца хи чура занятеш.

Е шийн сий даикха гӀерташ а, е сенсационни толам баькха гӀерташ а вацар из. Нийт хьнал хьалха аь хиннай. Цун доаза 1600 грамм мара дацар, юкъерча нормага кхача назамисел кхы эшар. Цу хана дукхача наха хийттачох. юрерийе эксперимент е лаьрхӀар дас. ЦӀагӀа, массанехьа хулаш йолча ваннаш чу фо чу а ухийташ Ӏозаш йолча хӀамаех чулаза моттиг йир це цуина. Ванна чу йизае мела хий доттар, цун температура дилла а пхьаа боараме лоаттайора. Дийнахьа а бус а дуккхагӀа йолча хана цига хулар йиӀиг наб еш а сома уллаш а. ХӀаьта цул тӀехьагӀа хи тӀа а хи кӀал гӀолла а наьк де Ӏомае воланелар. БиьлагӀа бутт бузаш ше хила деззача боарамта кхьчар йиӀига доазал. хӀаьта физически дегӀаара

хьанарча берел тӀехьар. Шек хьокхемашка диллача шийн а йоацаш хи тӀа а хи кӀал гӀолла а наьк де йолаелар шийн ах шу доаллашехьа.

Цу тайпара йолча экспериментаца бер хьалхе а наьк де Ӏомадар Ӏалаьмате пайдана хилар хьалкхуашехьа, дукхача хана алхха энтузиастий практика мара лерхӀа йиш йолаш яцар уж. Цхьа ха эшар, геттара эӀамига доллашехьа наьк де Ӏомадеш, хан-ханахьа еш йолча занятеша бера организмана еш йола вшийн лаьрххӀа а массa оагӀора а нийза а нийза, Ӏилманхоша тӀехьара а шеко а йоацаш алара: агара а далалехьа бер наьк де Ӏомадар ду мегаргдоацаш хӀама дац ванна. Цул совгӀа нагахьа сaчина даси налоси ханнахьа цу гӀуланха йоакхо льеце, цар даьккхад на унахцӀено чӀоагӀьнра эффективни формаех пхьанех. Бер хьалхе а наьк до Ӏомалар. кӀигаш дахар санна, диза дардгдоацаш хӀама да. Ростовски поликлинике наьк де Ӏомадеш йолча занятешка хьожаш йола дарбен физкультура специалист, лор Сухорукова Людмила са гӀд яр бассейне наьк де Ӏомалуш «ветеранаш» хиннача хана

— Биъ бутт баленза да царех дукхагӀа дарап, хӀаьта хьажал уж раьза долаш а хьнаре а да, — йоах цо.— Хи чу даьлча бокъонца пейгӀатодоал, бер дийм лелаш хул на Долче, сихагӀа лел вошествай хувнамант, лертӀа йоал нерани система. Цун мукъе лела доал. ЛоархӀаме да тха наьк деш бераша простуда хулаш ца хилар а...

На ха мара лланза долча берий пехкашта атта лелар хул. Цар унахцӀено нийса, венна аьлча кӀоаргга, садахарах тийша я. ЦӀагӀа маьиге гӀа е эра фега латтача вординнгаш тӀа уллаш са кӀоарга дахац беро. Са кӀоарга ца доахача хана хьнаре болх беш хул пехкий тканей алхха пхелагӀа дакъа. Хи тӀа а хи кӀал гӀолла а наьк деш дизоа довх беро са. Са йиш хилар наьк деш лийнача биъ бутт баьннача берех цхьанне хила Ӏочу а тӀеӀа беранийнха шийн ловзарт вӀалла хала а доацаш хьа мишта эц е. БархӀ секунд совгӀа хи яьккхар цо чутеӀа хи кӀал долаш, хӀаьта хи кӀалхара хьатӀадаьлча бокъонца вола спортсмен санна паргӀата садаха а доладелар.

Хьалхарча шерий статистика хьахьокх, «ихтиандраш» шоай ханара бераш когаш ухача ханал цхьа бутт хьалха бокъонца когаш долхаш хилар.

Тахан ростовски хӀанза даь бераш долча дезалех хӀара кхоалагӀбар боагӀа районни берий поликлинике е консультаце бер цӀагӀарча хьалашка наьк де Ӏомадеш эггара хьалха де дезарех йола методически материалаш ляьа. ХӀара даьн наьнех хилац, хӀаьта йолчун а дилла хилац, торо бер хан ханахьи поликлинника бассейне дӀакхувла. Из-м башха диза дардгдоацаш хӀама а дац, нагахьа санна цӀагӀа ванна яле, хӀана аьлча из ма бий бера бола Ӏан. ХӀаьта хко-биъ бутт баьннача хана хи тӀа наьк де ховш долча бераша, шу доадлашехьа дика дерга наьк хи кӀала гӀолла а. Амма из дулургда, нагахьа санна нах Ӏомадара урокаш бер Ӏодаьча бӀарчача шера теле. Цо лу вӀахо бер мел дах йиллургйоала дайба. Принципага диллача деррига а воаш Ӏодича денз да вай «ихтиандраш».

Юрий КАЗАКОВ.
(АПН).

СПОРТ

ШТАНГИСТИЙ ЯХЬАШ

Укх деношка город Аргуне хилар «Урожай» яхача ДСО чуйоагӀаш йолча ДЮСШай спортсменашта юкъе штанга айяра лично-командни яхьаш. Цига дакъа лоацаш вар 1965-70 шерашка ваь 80 совгӀа къона штангист.

Къаьстта дика толам баьлар цига Серноводскерча юртбоахама техникума дешархочун Эшилиев Руслана. Цун вӀаштӀехьдаьлар эггара хьалха спорта мастерала кандидата минимум кхоачашъе. Ниттa, шийн лозала категоре яхллагӀа моттиг мара льккхаеце а, лакха техника гойтиш, попыткех мира котало дӀа на луш, цига хиннача виъ тренера чӀоагӀа везалуш чакхъьаккхар на турнир Гудермесерчa Шабаев Руслана а.

Командашта юкъе хьалхара моттиг Серноводскерча юртбоахама техникумо дьккхар, шоллагӀен кхоалагӀен моттигаш — город Аргунен Грозненски горспортсоветен командашa. Цига призаш яьхачарна дӀаелар Сийлен грамоташ, дӀа-хьа теле вымпелаш, мах бола совгӀаташ.

А. БЕК.

Ансташ юхаккхьачай.
Р. АШУРОВА сурт.
ТАСС фотохроника.

ИНТЕРНАЦИОНАЛИСТАШ КХЕБУ

ДоттагӀий письмош

ВӀалла дукха ха а яц из письмо дена. ДоттагӀчун письмо. ХӀаьта доттагӀа яхар малав? Хьа датардараш, вахарах, наха хетераш хьона денъаш вола саг. Нигта хет из Сулейманов Беслана, г. Грознерчa № 38 йолча юкъерча школа 8-ча класса дешархочoa.

Письмо девад цунга ГДР-ерча шийн доттагӀчунгара Карстэн Хэнкегара. Письмош хӀа-хьа кхахьийта болабеннаб уж Беслан яьлагӀча классе дешаш волаш, школьни КИД-а членалла херкача хана. КИД-а берригача вокх членаша а санна Беслана письмо дахьийтад Болгаре, ГДР-е, союзни республикий КИД ашка. Цунга юха а ялу дукхача кӀаьнкашех йиӀигашех. Уж — Болгарера Цветалиц Христов, Узбекистанера Гулькаров Аркадий, Москвера Новосельцева Таня, ХӀирийчкаьара Догоева Оксана. Пензера Воробьев Алеша. ГДР-ера Карстэн Хэнке. Сакъердамех цаьъадартдолеи хӀамаш дукха доаз Беслана доттагӀий письмош тӀара. Эшаш хӀама деций керттерча даькъе космстанага дола розови даьтта доаха цӀи хеза болгарски розаш кхеде мел хала да. шелалах мишта лораду хар?! Е Алешина — советски тӀемахочо — нортамукъале аьккхачoa — Пловдиве дегӀача памятника хетадаь мугӀараш дог тохалуш дешар?!

Бухарера Гулькаров Аркадиуна ялду боамби чу мишта эц: цу кампане юрта боахама новкъостал ду школьникаша а. Боамби чудача этгара дикагӀа къахьегарех Сийлех грамота енай Аркадина.

Новосельцева Таня Москвера ялду, шоай школа, классе Олимпиадана-80 мишта кийчлоре.

ГӀад а ваха шоп язьйит Беслана доттагӀий безамеча письмошта. Цо душ парна Гикало Николай. Ахриев ГӀапур, Шерипов Асланбей, Нурадилов Ханпаша, кхыбараш санна болча башха-дикача наха хьадаьча Нохч-ГӀалгӀайчен сийлахьчи истопех республикерчa къаьнарча боккьа тӀалвех, мехкдаьтте доахарех.

Нохч - ГӀалгӀайчен литературан искусствачи деятелашхетт бераша Бесланага. ТӀаькха Беслана нарпа кхухьийт вай башха - дикача поэтесса Ахматова Ганссй стихаш, халхара чародея Эсамбаев Махьмуда, «Вайнах» яхача ансамбла, гӀалгӀай эгара хьалхарча, шийн талантаца вай республика сий аӀзаьча киноактриса Яндиева Тамаре суртaш.

Тайп-тайпарча дуккхача хӀамаех лаьца язду бераша вӀашин. Боккха ме хул дукхагӀа хул царна хьашт дола хӀамаш, шерагӀа чулаш гӀерт дунен гӀулакхаш. Цудухьа, ниттa уйла еш нзаь Карстан Хэнке письмо кӀоргга дег чу дихар Беслана:

«Са салам - моаршал да хьога, веза доттагӀа Беслан! ХӀанза мара цӀакхаьчавац со. кхы ха ца йоаккхаш Ӏохаиноа хьога язде. Сиха ва со. сайна хетаденнар. бӀаргадайнар дег чура дӀададалалехьа хьона дунна. Хой хьона, чӀоагӀа йиш еха ва со. Кхыметтел къамаьл де а хала долаш. ХьалхагӀа цӀаккха а хиннадацар сога хӀанз дола хьал. Дешара шу доалуш тха классни кулгалхочо Хильда Генриховна Шульпа аьлар: укх шера Маутхаузене гӀоргда вай. Истори бӀаргагор-м массаза а сакъердамен хӀаманна духтӀавоаккхаш хиннад. Тхоашта бӀаргагургдолчун хьисап ца а деш, чӀоагтӀа гӀаддаха дар тхо тхоаш цхьана, ерригa класс гӀоргхиларах. ТӀаккха нитта дӀадиш а дениа, цхьан юкъа дисадар из. ДагадоххарагӀа аьлча, хьона дика дагадоагӀаш хила мег «Маутхаузен» яхача дешах фу доала. Ниттa, дунен тӀарча берригача наха а санна, ха деза Моабит. Бухенвальд яхараш а фу хӀамаш я. ТӀаккха селхан автотранспортни предприятера автобус а еаш, Ӏуйрийна 6 сахьат даьлча наькъа дахаарадаьлар тхо. Массана а вевзавенна вар. Рудольфа — тха классерча кӀаьнка кхыметтел магнитофон а еаяр шо воагӀаш. Шийн низ меллаб Ӏехийташ лекхар да, оаш «кассеташта» тӀехьа а оалар оала вилеш. Цхьабакъда, лагера адамаш гаьнаро бӀаргайча массааа а цу сахьате тийра. Тха цхьа автобус хинна Ӏацар цига: цу юкъа туристий массехк группа вӀашагӀкхийттаяр цига. Экскурсовода тӀехьа долхар тхо, адамлеи историех лаьца цо дувцача унзарече хӀамашка ла а дугӀаш. Низаш даь камераш. Лергдилла ладугӀа эттача, летaлу, концлагера тутмакхаша Ӏазап увзаш ду узамаш цхьаннахьа гаьнара хьалхоаш санна. Уккала я къинача Ӏалашхой яйна ерригa хӀамаш болата маьхийи саьргаш, шаршаш а моарзагӀаш а, дубиикаш дукха кхыйола хӀамаш. Цу камер чу тха цхьан Ӏийнга — Гизе дог гӀелделар. Цун даь нана къаза йийнай цу концлагере. Лохе ӀокӀалдоал тхо Камерий пенаш тӀа гӀолла даь тайп-тайпара йоазош да. Европа тайп - тайпарча мехкашкарчa Ӏазап оаш баьккача наха даь йоазош бӀаргадайча хетaлу яз йоазув цар узамаш доаш санна. Шоаш даьча тайпара латт уж йоазош, кхы дӀа ца дош «Са чӀир лехалахь, Адам! Хьа ЙӀамохяхта», Полячка я из яздаьр. «Са цӀи Аня Канева я. Болгарера я со».

Дукха да даь йоазош, Ӏаьалмате дукха, Цхьабакъда, къаьстта чӀоагӀа дог тохадоалагӀар са цхьанне: «Со — Линда. 15 шу даьнад са. Геттара чӀоагӀа безам ба яха, малх бӀаргаго! Миштаб яз?»

Крематорий — унзара моттиг. Цагара гӀулакхаш бокъонца мишта дийнад ха хала да. хӀаьта а дагадоха гӀертар тхо цхьанна хӀамаина бекие боашапе а. цига чу а бехкаш, ккалнаха, бераштa, боккхийча наха фашизмо тӀалоатталаь Ӏазап.

На экскурси мел йолча хана цхьа дош даланзар тха багара. Цхьаккха хӀама дувна дог дагӀадар. Ниттa мара кхы къамаьла тӀера бацар Берлинерa, Албанера, Венгрера, гонахьарча юрташкарa льхкача делеганешара туристаш а. Оала долла хӀама кхетадора. Къамаьл эшаш дацар гӀулакх.

Цу унзареча хана ваьха хилa лоаш вацар тхоах цхьаккха а. Цхьаннена а лац дунен тӀа кхы цӀаьхха на тайпa хелар. МоллагӀча къамаьи расахи вале а вахар духьа дунен чу воагӀа саг. На цун бокъо я. ХӀаьта цу бокъонах из ваккха йиш яц цхьанне а.

Дукха уйлаш йоахи са керта чу хӀанз. Сай дикагӀвола доттагӀа, даим машара тӀехьа латтача мехка вихал хьо хиларах тарра хьоца дагавоал со. Массанена а эш машар. Со бокъонца дог тийша ва цунах. Тахан, экскурси йолча хана, йист хулаш саг вацар тхоах. Цхьабакъда, кхоана, классни сахьат долча хана, доллача хӀамах дувцаргда оаха: концлагере тхоашта бӀаргадайначох, машарах, доттагӀалах, яха а малх миштаб хьажа а чӀоагӀа безам болаш хиннача тхоаи ханнарча йиӀигах.

Историе цу тайпарча оагӀонаша кхы цӀаьхха хьатӀаац безац шоай чулоацам. Бехк ма баккхалахь сел дӀаьха ез е письмо яздарах. Яде сога, Беслан. ДӀайха моаршал да хьога хьа дезалген немецки доттагӀчунгарен цун дезалгарен! Хьа Карстан!»

Эггара тӀехьара КИД-а заседани йолча хана Ӏодийшар Беслана из письмо, хӀаьта жо ерригача КИД-а цӀерагӀа дахьийта лаьрхӀар Карстэнга. Дика хӀама де бе-беча мехкашкарча бераша вӀашин дагардараш кхеталеш.

А. МАЦИЕВА.

Студентий практика

Цхьа бутт совгӀа болча хана Грозненски школашка шоай хьалхара педагогически практика дӀадьош хилар Л. Н. Толстойн цӀерагӀча Нохч - ГӀалгӀай пачхахьалкхен университета яьлагӀча курса студенташ.

Хургболча хьехархошта дайзар шоай балхаца дувзадинна дола дукхад хӀамаш. царех дар урок яла кийчо с хар, берий оамалаш кхетаир, царна чхетам луш бола белх урокана бувзар. Студенташта новкъостал дир школай кьаьнагӀболча, опыт дукхагӀа йолча хьехархоша.

Практика дика чакхьаккхара белгалбаьлар къаман отделене студенташ Мартазанова Фатима, Албакова Роза, Цечоев Ӏайса, кхыбараш. Цар тайтар хьехархочун балха методика шоашта кӀоаргга йовзаш хилар.

Практика кулгалхо яр филологически факультета деканa заместитель А. С. Аврыцию.

Из практика йиц ца луш студентий дегашка юсаргья, хӀана аьлча цуя, юкъейоагӀа цар эггара хьалха ейна урок.

М. БАРАХОЕВ,
университета студент.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ДЕША ДУВЛА!

НОХЧ-ГӀАЛГӀАЯ ПАЧХАЬАЛКХЕН ПЕДАГОГИЧЕСКИ ИНСТИТУТО ДӀАКХАНКАДУ 1983—1984 ДЕШАРА ШЕРА УКХ СПЕЦИАЛЬНОСТЕХ ДЕША СТУДЕНТАШ ДӀАЭЦАШ ХИЛАР:

ОЧНИ ДЕШАР:

1. **Математикен физикен.** Дешара ха 5 шу. Деша воагӀачо дӀалуш йола экзаменаш — математика (дувцаши яздеши), физика (дувцаш), эрсий мотти литературен (яздеш).

2. **Физикен математикен.** Дешара ха 5 шу. Деша воагӀачо дӀалуш йола экзаменаш — физика (дувцаш), математика (яздеши дувцаши). эрсий мотти литературен (яздеш).

ОЧНИ ЗАОЧНИ ДЕШАР:

1. **Къаман школе эрсий мотти литературен.** Дешара ха 5 шу. Деша воагӀачо дӀалуш йола экзаменаш — эрсий мотти литературен (дувцаши яздеши — сочинени), СССР истори (дувцаш), кхыча мехкий мотт (дувцаш).

2. **Общетехнически дисциплинаши къахьегаш.** Дешара ха очни отделене — 4 шу, заочни — 5 шу. Деша воагӀачо дӀалуш йола экзаменаш — эрсий мотти литературен (яздеш), математика (яздеши дувцаши), физика (дувцаш).

3. **Физически кхетам белар.** Дешара ха очни отделене — 4 шу, заочни — 5 шу. Деша воагӀачо дӀалуш йола экзаменаш — эрсий мотти литературен (яздеш), хими (дувцаш), биологи (дувцаш), специальностах йола экзаменаш (яйга атлетика, гимнастика, нек дар).

4. **Юххьанцарча дешара педагогикеи методикеи.** Дешара ха очни отделене — 4 шу, заочни — 5 шу. Деша воагӀачо дӀалуш йола экзаменаш — эрсий мотти литературен (яздеши дувцаши). СССР истори (дувцаш). математика (дувцаш).

«Къаман школе эрсий мотти литературен» яхача специальностегӀа деша воагӀачо дӀалуш йола экзамен сочинене хьнцапе дӀалу. Юкъерча дешара дешедене къаман школа программа боараме эрсий мотт Ӏомабаьча кхыча факультетий абитуриенташа излоежени е диктант язьо, вокхар — сочинени.

Школа чакхйоаккхача хана дошо (дото) медаль йолаш е юкъера специальни дешара заведени, е юкъера профтехучилища тӀехдика дешара диплом долаш чакхъьаьккхараша йоагӀ-йоагӀача специальностагӀа оттаь йола деша дӀаоттаю цхьа экзамен дӀалу:

1. «Эрсий мотти литературен» — эрсий мотти литературен (яздеш — сочинени);
2. «Математикен физикен» — математика (дувцаш);
3. «Физикен математикен» — физика (дувцаш);
4. «Общетехнически дисциплинаши къахьегаш» — математика (дувцаш);
5. «Физически кхетам белар» — специальностах (яйга атлетика, гимнастика, нек дар);
6. «Юххьанцарча дешара педагогикеи методикеи».

Экзамен дӀалучa хана оценка «пхиъ» йоаккхе уж дӀахо экзаменаш яла ца езаш мукъабоал, хӀаьта нагахьа санна оценкаш «йиъ» е «кхоъ» йоаккхе йоагӀйоагӀача ерригача дисциплинех экзаменаш дӀалла еза.

Очно деша боагӀа абитуриенташ, нагахьа санна юкъерча образование документа гӀа «тӀехдикаеи» «дикеи» оценкаши юкъера лаьрхӀача 4.5 балли йолаш бале, деша дӀаоттара дла еза ши экзамен 9 баллал чухьнаьха йоацаш дӀа а лой уж дӀахо дӀалла езача экзаменех мукъабоалийт.

Заявленеш дӀайю:

Заочни отделене 20 апреле денз 31 мае кхаччалца.

Очни отделене 20 июне денз 31 июле кхаччалца.

Институте дӀаяздаьча луш йола заявлени ректора цӀерагӀа ду пуниш юкъерча образоване документ (подлинник), институте деша оттара аьтто характеристика, медицински справка (форма 286), 6 фотокарточка (3х4 см) долаш.

Деша воагӀачо институте хьаккхаьччa ше хьахьокх паспорт, военни билет (военнообязани волаш запасе волчо), е приписной тешал (призывной ха йолаш волчо).

Балха стаж шин шерал кӀеэнгагӀа йоацача наха предприяте е учреждене кулгалхоша кулгаш яздаь йола къаьнегама книжка тӀара лькхи выписка а хьачу яла еза.

«Къаман школе эрсий мотти литературен» яхача специальностагӀа деша воагӀачун техникум е училище чакхьаккхарех долча диплома вкладыш е справка хила еза, цо Ӏомабаьча кхыча мехкий мотта боарам белгал а баь.

Деша боагӀараша дӀалуш йола экзаменаш хургья:

Заочни отделене 1—20 июне.

Очни отделене 1—20 августа.

Заочни отделене установочни сесси хургья 25 июне денз 25 июле кхаччалца.

Институте деша дӀанийцараш дешара шу доладуш декхарийла ба балха стаж баькъеш дола документ хьахьокха.

Толаме дешаш мел бола студенташ стипендеца Ӏалашбу.

Институте общежити я.

Институтa адрес: 364014, г. Грозный, С. Орджоникидзе цӀерагӀа проспект, 62, ЧИГПИ, приемни комисси.

ЙИЙЛЛАЧА НАӀАРИЙ КӀИРАШ

Грозненски мехкдаьтта техникумо «Йийллача наӀарий кӀирашка» дакъа лаца хьех Грознерча школай дешархой.

26 марта денз 3 апреле кхаччалца — «Пайдане овхкалаш йола моттигаш дахарен цига тохкамаш дарен геофизически методаш» яха специальность Ӏомаеча;

4—10 апрель — «Мехкдаьттаи газови скважинашка буруш тохараш» специальность Ӏомаеча;

7—14 апрель — «Мехкдаьттаи газови скважинашта эксплуатаци яра» специальность Ӏомаеча;

11—17 апрель — «Противопожарни техникеи кхерамзлен» яха специальность Ӏомаеча;

20—27 апрель — «Мехкдаьттапромысловн химе» специальность Ӏомаеча;

15—22 май — Йийллача наӀарий техникума юкъара денош.

КӀиран деношка техникум йийлла хул 10.00 сахьат даьлча, вокха деношка хӀара дийнахьа 14.00 сахьат даьлча денз 16.00 сахьат даллалца.

Ца кхетар хетта йиш я телефонаца 2-17-67.

Хоаттам

Тахан республике гӀоллен Грознен кӀеанг - дукха мора хаш а йолаш, йоачан а йоахаш а йолаш, малхбузехьара сенцна цаш, малхбузехьара сенуида 0—5 метр сиха мух а болаш, фегара температура республике гӀолла 15—20 градуси, Грозне 18—20 градуси йоаал а йолаш ха хила мег.

Кхоанен хоммен кӀеанг-дукха йоачан а йолаш, къулбеседа - малхбузехьара сенуида 5—10 метр сиха мух а хьеккаш, фегара температура бийсашка — 1 градус шелалгара 4 градус йовхалга а кхоачаш, деношка 5—10 градус йовхал а йолаш ха латта тарлу.

Метеостанци.

ТЕЛЕВИДЕНИ

24 МАРТ
II ПРОГРАММА

16.20 — Дешархошта. «Хьалхара Бастилин». Художественни фильм.
17.50 — ХьувгӀам-83. «Массеш хлатана дӀадар — дика хилийта».
18.05 — «Нохч-ГӀалгӀайче гӀолла».
18.25 — Фильм-реклама.
18.30 — Кхочан программа — дерригача халкъа гӀулакх (гӀалгӀай меттала).
19.00 — Киножурнал.
19.10 — «Халкъа депутатий Советашка».
19.30 — «Бераштa. «Гургинг».

25 МАРТ
II ПРОГРАММА

17.40 — «Хьа горизонташ».
18.10 — Мультипликационни фильм.
18.20 — «Нохч-ГӀалгӀайче гӀолла».
18.40 — «Телахьаьмаркой наькхаташка хьежна дар».
18.50 — Фильм-реклама.
18.55 — «Саги закони» (гӀалгӀай меттала).
19.20 — Киножурнал.
19.30 — «Шоана, хьайбашледараш!». Концерт.

РАДИО

24 МАРТ
I ПРОГРАММА

6.40 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
6.45 — «Юрт: гӀулакхаши проблемаши». Хаоттамах бола хоам (гӀалгӀай меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.33 — Передачай программа (гӀалгӀай меттала).
8.36 — Музыкальни антракт.
8.40 — «Дега лоӀамагӀа» яха радиовыпуск (нохчий меттала).
11.15 — «ЦӀена шоатта» тӀакхьокаш йола оаз» (гӀалгӀай меттала).
11.30 — Концерт (гӀалгӀай меттала).
15.15 — «Къона оазаш ен» (гӀалгӀай меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Агро-промышленни комплекси СССР экономикe цун бола доархӀами» (эрсий меттала).
17.31 — Концерт (нохчий меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Атеист» яха радиожурнал (гӀалгӀай меттала).

УКВ II ПРОГРАММА

18.00 — Б. Полевой. «Тхо тош хьогӀ, Олесь». Радиопостановка (1-ра дакъа).
19.09 — «Моттигера композитораш, поэташ, цар эшараш». Музыкальни программа.
19.30 — «Мишта гучаьълар муйла». Х. Макмаева дуцар.
20.09 — Кабардино-Балкара музыка.
20.30 — Нохч-ГӀалгӀай халкъара эшараш.

25 МАРТ
I ПРОГРАММА

6.40 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
6.45 — «Юртара Ӏуйренаш» (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — Сакъердаме эшараш (нохчий меттала).
11.15 — «Литературни Нохч-ГӀалгӀайче» (нохчий меттала).
11.33 — Реклама.
11.45 — КПСС ЦК ноябрьски (1982 шера) Пленума сацамаш вахаре! «Шура дукхагӀа яьнкхара торонаш». Беседа (гӀалгӀай меттала).
15.15 — «Поэзе минуташ» (гӀалгӀай меттала).
15.35 — Музыкальни антракт.
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Ӏаьдалех лаьца дувцаргда вай». Микрофона къамаьла ва яздархо А. Ведзижев (гӀалгӀай меттала).
17.31 — «ЦӀе сийгаш» (гӀалгӀай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гӀалгӀай меттала).
18.30 — Хоамаш.
18.40 — «Советаши вахари» яха радиожурнал (эрсий меттала).

УКВ II ПРОГРАММА

18.00 — «Тхо таш хьогӀ, Олесь». Радиопостановка (2-гӀа дакъа).
19.00 — Шерра йоьрка эшараш.
19.32 — «Лай тӀара цӀе энзаш». Ш. Окуева романа тӀара дакъа (нохчий меттала).
19.47 — М. Дикаева эшараш.
20.47 — Нохч-ГӀалгӀай темагӀа йола фантазеш.

«Сердало» газета редакце коллективо хала а хеташ кодам бу газета переводчикага А. Э. Плиевага цун нана ПЛИЕВА Зоорбика Малмат кхалхарах.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; белхаонкама секретара — 2-84-68; отделаш: партийни вахара — 2-54-04; промышленностей транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; кехаьной — 2-56-67; корректорски — 2-88-68.

ПАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделы: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-56-67; корректорская — 2-88-68.

Газет арадувла шинарен, ерен, шоаттен деношка

СФ02116. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1664.